

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1882-1883.

*Vergadering van Woensdag, 28 Februari 1883, des avonds ten
half acht ure.*

Aan de orde is ballotage der kandidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren Kielstra en De Greve met hem het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot nieuwe leden worden toegelaten de heeren: jhr. mr. R. A. Klerck, ambtenaar b. h. departement van Buitenlandsche Zaken, en H. S. Prêt, hoofdcommies b. h. bureau v. d. insp. v. d. Geneesk. Dienst der Landmacht, beide te 's Gravenhage; J. W. Wijs, 1e luitenant der infanterie N.-I. leger te Amsterdam; A. Vogelenzang, 2de luitenant der genie te Hellevoetsluis; J. van Brakel Schimmel, luitenant ter zee 1ste klasse te 's Hertogenbosch, A. Picard, 1e luitenant der infanterie te Maastricht; G. W. Burgers, 2e luitenant der schutterij, C. van Gilse van der Pals, kapitein der schutterij, J. M. Montauban van Swijndregt, Kapitein der Schutterij, W. M. Picters, 1e luitenant der schutterij, A. N. Polak, kapitein der Schutterij, J. Th. Wilkens, 1e luitenant der schutterij en J. Wulffers, 1e luitenant-adjudant der koninklijke scherpschutters, allen te Rotterdam en J. A. J. Smit, 2e luitenant der infanterie te Utrecht.

De Voorzitter bedankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak en verleent het woord aan den heer G. J. W. KOOLEMANS BEIJNEN, 1^e luitenant der infanterie aan de Koninklijke Militaire Academie, die de volgende vraagpunten zal bespreken:

1°. *Is het wenschelijk dat speciale rechtscollegiën oordeelen over misdrijven door militairen gepleegd?*

2°. *Zoo ja, over alle die misdrijven?*

3°. *Hoe moeten die collegiën dan zijn samengesteld?*

De heer KOOLEMANS BEIJNEN zegt:

Mijne Heeren!

Het zal vermoedelijk den meesten uwer niet onbekend zijn, dat anderhalf jaar geleden de *Juristenvereening* in hare vergadering, den 27 Augustus 1881 te Arnhem gehouden, na voorlichting door praeadviezen van den heer Pols en den kolonel Den Beer Poortugael, tot onderwerp harer beraadslagingen heeft genomen de vragen op het convocatie-biljet voor heden avond aangegeven:

Is het wenschelijk, dat speciale rechtscollegiën oordeelen over misdrijven door militairen gepleegd? Zoo ja, over alle die misdrijven? En hoe moeten die collegiën dan zijn samengesteld?

Ik heb gemeend, dat het antwoord op die vragen niet het minst bij de officieren, de militaire rechters, belangstelling zal inboezemen; en nu er eenige kans schijnt te wezen — bij de bekende lijdensgeschiedenis onzer militaire strafwetgeving durf ik niet meer zeggen — nu er dan eenige kans schijnt te wezen op het binnen niet al te langen tijd tot stand komen van de herziening van een gedeelte dier wetten, is het mij eene aangename taak, gevolg te geven aan de uitnoodiging van het Bestuur dezer Vereeniging, om ditzelfde onderwerp nogmaals in uw midden aan de orde te brengen.

Nogmaals — want ruim zeven jaar geleden is het hier reeds behandeld door den heer Van der Hoeven, die zoo menigmaal ons de bewijzen gegeven heeft van zijne belangstelling in dit zoo weinig gekend gedeelte van het strafrecht en wiens voor-

lichting, naast die van den heer Pols, ons leeken in de rechts-wetenschap den weg heeft aangewezen, dien wij bij de studie van het militair strafrecht hebben te volgen.

Gij zult mij de vermetelheid wel niet willen toeschrijven, dat ik het denkbeeld zou koesteren, dit onderwerp beter bij U te zullen inleiden, dan het toen is geschied. Ik ben mij te zeer bewust, dat ik mij op glad ijs waag; geen betweterij dringt mij tot spreken — alleen het belang van de zaak. En wanneer ik mij met bescheidenheid zal veroorloven, meeningen te uiten in tegenstelling met die onzer leermeesters op dit gebied, dan vindt dit voorzeker niet zijn oorzaak in geringschatting van de gronden, die zij voor de hunne hebben aangevoerd, maar is die veeleer te zoeken in de omstandigheid, dat deze vragen van zoovele verschillende standpunten kunnen worden beschouwd.

De heer Pols heeft in de vergadering der *Juristenvereniging* gezegd, dat de rechtsovertuiging, waarvan toch elke nieuwe wet op de militairrechterlijke organisatie en de rechtspleging de vrucht moet zijn, nog niet voldoende is gevestigd, dat deze quaestie èn in de publieke opinie èn in de rechtsgeleerde wereld nog te weinig is voorbereid, dat het een onderwerp geldt, dat zelfs voor het rechtsgeleerde publiek, als het ware in een afgesloten hoekje zit, waar men zelden of nimmer komt, dat voor slechts weinigen een onderwerp van grondige studie is, dat door slechts weinigen in de praktijk kan worden waargenomen.

Mede te werken tot de vestiging van die overtuiging, door uwe aandacht nogmaals voor deze aangelegenheid in te roepen, is mijn eenig doel.

Ofschoon het geenszins mijn voornemen is, critiek te willen oefenen op hetgeen over de bovengestelde vragen reeds hier en in de *Juristenvereniging* is verhandeld, is het mij natuurlijk evenwel onmogelijk, dit buiten beschouwing te laten. Zelfs moet ik beginnen met te erkennen, dat de navolgende woorden, door den heer Van Hamel geuit, den grootsten invloed hebben geoefend op de keuze van mijn onderwerp.

„Nu mag ik bovendien herinneren,” zoo sprak deze, „aan

het feit, dat in de *Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap*, eene bij uitnemendheid militaire vereeniging, eenige jaren geleden dat vraagstuk is besproken, en dat volgens het relaas van het verhandelde in die vergadering er geene enkele stem is opgegaan om de rechtspraak door militairen te handhaven. Ik acht dit feit van groote beteekenis, te grooter omdat de quaestie niet was behandeld door een lid der Vereeniging, maar door den heer mr. Van der Hoeven. De ervaring echter van al de daar aanwezige officieren scheen hen te leiden tot de bekentenis: het is beter dat er geene militaire rechtspraak zij dan wel."

De zin van deze woorden, die evenwel iets verder reikt, dan door de bron, waaruit zij geput zijn, het tijdschrift *Themis*, was aangegeven, werd reeds dadelijk bestreden door den kolonel Den Beer Poortugael, en ik geloof evenmin, dat daardoor het gevoelen wordt uitgedrukt van U allen, noch van de leden dezer Vereeniging, die tegenwoordig waren op de vergadering van den 11n Februari 1876. Ik hoop dan ook, dat velen, zij 't met een enkel woord, die meening zullen willen bevestigen of — mocht ik mij vergissen — willen bestrijden, opdat duidelijker dan de vorige maal blijke, welk gevoelen de meerderheid van U met betrekking tot de hoofdpunten van deze quaestie is toegedaan.

De eerste vraag: „Is het wenschelijk, dat speciale rechtscollegiën oordeelen over misdrijven, door militairen gepleegd?" beheerscht natuurlijk de beide volgende en is dus als de voornaamste te beschouwen. Zoo gesteld is zij echter veel te algemeen en zou zij kortaf kunnen worden beantwoord met: „Het is niet alleen wenschelijk, maar in sommige opzichten onvermijdelijk."

Onmisbaar toch zijn die collegiën te achten in belegerde of berende plaatsen, waar men verstoken is van de gemeenschap met de gewone rechtbanken en evenzeer, waar het de beslissing geldt over speciaal militaire rechtspunten. Als voorbeelden daarvan — om niet de onvolledige of slechte omschrijving der misdrijven in ons Crimineel Wetboek te volgen — noem ik de misdrijven van artt. 19—21 van het Belgische militaire straf-

wetboek, waar straf bedreigd wordt tegen den generaal, gouverneur of commandant, die met den vijand gecapituleerd of de plaats, die hem was toevertrouwd, zal hebben overgegeven, *zonder alle middelen van verdediging, waaroer hij te beschikken had, te hebben uitgeput*; tegen elk generaal of elken bevelhebber van een gewapenden troep, die in het open veld heeft gecapituleerd, -indien hij vóór de onderhandeling of in het verdrag zelf niet alles gedaan of bedongen heeft, *wat plicht en eergevoel voorschrijven*, en tegen elken officier die, in de nabijheid van den vijand, den post of de stelling, die hem was toevertrouwd, verlaten heeft, *zonder door overmacht daartoe gedwongen te zijn*.

Ten opzichte van de beteekenis van die woorden, kunnen de meeningen van deskundigen zelfs licht uiteenloopen en ik zou denken, dat de burgerrechter wel gereedelijk zal willen erkennen, dat ook na deskundige voorlichting het hem hoogst moeilijk, zoo niet onmogelijk zal vallen, over dergelijke quaestiën zijne overtuiging te vestigen en een raad van militairen dus in dezen alleen bevoegd is te achten.

Ik zal dus, op dezelfde wijze als in de *Juristencereeniging* geschiedde, deze hoofdvraag in onderdeelen splitsen en wel:

1°. Behoort de rechtspraak over het krijgsvolk, voor zooveel *militaire* misdrijven betreft, opgedragen te worden aan krijgsraden:

- a. in den toestand van oorlog en beleg?
- b. voor zooveel het krijgsvolk te water betreft, buitengaats?
- c. in tijd van vrede en binnengaats?

2°. Zoo ja, behoort die zich ook uit te strekken tot de gewone misdrijven, door militairen gepleegd, eveneens naar de onderscheiding sub a, b en c van vraag 1?

3°. Geldt het ten aanzien van vraag 2 gegeven antwoord ook die gewone misdrijven, waartegen wegens eene of andere omstandigheid van militair belang, zwaardere of andere straf bij de wet is bedreigd?

In afwijking van de hierboven opgegeven volgorde, zal ik eerst punt c van vraag 1 behandelen:

Moeten krijgsraden oordeelen over *militaire* misdrijven, in tijd van vrede en binnengaats door krijgsvolk gepleegd?

De beide praeadviseurs der *Juristenvereniging* hadden die vraag in bevestigenden zin beantwoord; de gevoelens der aanwezige leden liepen uiteen. Slechts eene geringe meerderheid van 26 tegen 20 stemmen gaf hare instemming op dit punt met beide praeadviezen te kennen.

Onder militaire of zuiver militaire misdrijven verstaat men vrij algemeen die, welke den grond hunner strafbaarheid ontleenen alleen aan de bijzondere positie en de bijzondere verplichtingen van den militair.

Voor vreedestijd kan men ze onder drie rubrieken brengen: plichtverzuim, desertie en insubordinatie. De onder die rubrieken te rangschikken misdrijven worden in ons Crimineel Wetboek en evenzoo in de mij bekende nieuwste militaire strafwetboeken, de Fransche Code de justice militaire van 1857, de Belgische Code pénal militaire van 1870, het Duitsche Militär-Strafgesetzbuch van 1872, de Engelsche Army-Act, het Deensche en het Zweedsche militair strafwetboek van 1881 disciplinair gestraft, voor zoover zij van lichter aard worden geacht, gerechtelijk vervolgd, wanneer het feit een meer ernstig karakter draagt. Voor de eerste rubriek — plichtverzuim — is disciplinaire afdoening regel, gerechtelijke vervolging uitzondering. De Belgische wetgever is in het beperken van die uitzonderingen het verst gegaan. Op één na — het verlaten van den post door den schildwacht — zijn door hem alle misdrijven van plichtverzuim ter disciplinaire bestraffing aan den militairen bevelhebber overgelaten.

Ingeval van insubordinatie of desertie is het daarentegen anders; dan is gerechtelijke vervolging regel, disciplinaire afdoening uitzondering. Verwijdering gedurende eenigen tijd of met het oogmerk zich aan den dienst te onttrekken, opzettelijke ongehoorzaamheid aan gegeven bevelen, den dienst betreffende, belediging of bedreiging van, geweldpleging tegen meerderen en muiterij worden gerechtelijk vervolgd. Het maximum der straf, tegen die feiten bedreigd, gaat zelfs tot de doodstraf.

Over die misdrijven moet dus de rechter oordeelen; maar nu komt de principiële vraag, aan welken rechter moet dit oordeel worden toegekend, den burgerlijken of den militairen?

Zooals ik reeds zeide heeft op de vergadering der *Juristen-vereeniging* slechts eene meerderheid van 26 tegen 20 stemmen, in overeenstemming met de beide praeadviezen, zich voor den militairen rechter verklaard. Het is voorzeker van belang te achten de gronden dier talrijke minderheid na te gaan.

Mag men aannemen, dat zij zich in hoofdzaak vereenigde met die, welke door hare voornaamste woordvoerders: de HH. Van Hamel, Willeumier en de Sitter werden in het midden gebracht, dan werd bij monde van dezen als haar gevoelen te kennen gegeven:

dat het beginsel van eenheid van recht eenheid van rechtspraak noodig maakt;

dat rechtspraak van den rechter van beroep de voorkenr verdient boven die van tijdelijke rechterlijke collegiën;

dat het wel dikwijls gezegd wordt, maar nimmer bewezen is en zonder proef niet bewezen kan worden, dat de burger-rechter niet kan oordeelen over den geheelen omvang van een zuiver militair misdrijf, hetgeen volgens hare meening wel het geval is;

dat wanneer aan den burgerrechter wel, gelijk zij meent, het oordeel over militaire misdrijven kan worden toevertrouwd, zulks ook aan hem moet worden opgedragen.

Men zal moeten erkennen, dat deze gronden niet met een machtspreuk te weerleggen en wel degelijk nauwgezette overweging waard zijn. Waar algemeen erkende beginselen worden vooropgesteld en aan de wederpartij wordt toegevoegd: „Uw voornaamste grond is eene theoretische, die niet aan de praktijk is getoetst, daar is m. i. een „toch is het zoo” geen volgend argument. Het is te subjectief; beide partijen kunnen bij hun standpunt blijven volharden met een „ik geloof het wel” en „ik geloof het niet”. De praktijk alleen zou hieromtrent kunnen beslissen; de geschiedenis heeft nog geen uitspraak gedaan.

Roepen wij de hulp der geschiedenis in ter constateering, dat bij alle volken en door alle tijden heen de rechtsmacht van den militairen rechter is gehandhaafd, dan moge dit eenige kracht kunnen bijzetten — de tegenpartij staat gereed dit argument te niet te doen.

De heer Van Hamel toch zeide in de *Juristenvereniging*: „Ik doe een beroep op ons eigen rechtssysteem en vraag: waartoe deze inconsequentie volgehouden? Wij hebben geen standgerechten, noch voor geestelijken, noch voor zeelieden, noch voor studenten, noch voor spoorwegbeambten. Waarom zouden wij dan in dit ééne geval aan het beginsel van eenheid van rechtspraak afbreuk doen? Zelfs de rechtbanken van Koophandel, die door onze kooplieden nog eenigen tijd in bescherming zijn genomen, zijn gevallen voor het groote beginsel der eenheid en der rechtspraak door den rechter van beroep, dat van rechtsgeleerde zijde is verdedigd.”

De geestelijken, de adellijken, de studenten, de kooplieden — zij allen hebben hun exceptioneele rechter gehad; zij hebben hem niet meer. Het beroep op de geschiedenis is dus m.i. ook niet voldoende, om de noodzakelijkheid van den militairen rechter aan te toonen.

En nu mogen er misschien onder U zijn, die met mij de noodzakelijkheid van zijn bestaan gevoelen, daarmede overtuigen wij andersdenkenden niet. Ook van ons geldt en helaas! met nog meer recht, wat de heer Pols van zijne collega's meesters in de rechten zeide: „het militair recht zit als het ware in een afgesloten hoekje, waar men zelden of nimmer komt.”

Geene groote woorden kunnen aan onze beweringen eenige kracht bijzetten. Wij moeten — willen we overtuigen — de gronden van de tegenpartij in hunne waarde erkennen, en waar verschil van gevoelen blijft bestaan, trachten aan te toonen, dat die, welke wij voor onze meening aanvoeren, sterker zijn.

Dit wil ik trachten te doen.

De eerste grond is het beginsel van eenheid van recht, dat in onze geheele samenleving heeft wortel geschoten en eenheid van rechtspraak medebrengt.

Onze grondwet schrijft in art. 146, 1° lid voor: „Er is een algemeen wetboek van Burgerlijk Recht, van Koophandel, van Strafrecht, van Burgerlijke Rechts- en van Strafvordering en van de samenstelling der Rechterlijke macht” en daarmede is het beginsel van eenheid van recht ten volle gehuldigd; maar.... de grondwetgever heeft ook geweten, dat het toepassen van

beginselen op het veelzijdig en beweeglijk leven der menschen noodzakelijk moet leiden tot uitzonderingen en zoo die ten opzichte van het leger noodig mochten worden geoordeeld, liet hij tot de vaststelling daarvan door de bepaling van het 2^e lid van hetzelfde artikel aan den gewonen wetgever de volle vrijheid: „de wet regelt insgelijks het rechtsgebied over het krijgsvolk en de schutterijen.”

Eenheid in het algemeene sluit ook afwijking in het bijzondere niet uit. Als voorbeeld daarvan wijs ik b.v. op den Rijnvaart-rechter.

In civiele zaken zijn wij militairen met de andere burgers aan den gewonen rechter onderworpen en willen wij in privaatrechtelijke aangelegenheden recht zoeken, dan is de gewone rechter in zaken, die zuiver personeel zijn of tot roerende goederen betrekking hebben, *de rechter in wiens kanton de gedaagde woonachtig is* (art. 97 Burg. Rechtsv.); doch krachtens art. 1 sub 2 van de wet van 16 Juli 1869, tot uitvoering der bepalingen van sommige artikelen der herziene akte omtrent de Rijnvaart, nemen van de in art. 34 sub II bedoelde burgerlijke vorderingen kennis de kantonrechters en de arrondissementsrechtbanken, binnen de grenzen hunner bevoegdheid, *voor zooverre de betaling der verschuldigde rechten binnen hun ressort moest geschied zijn of de schade binnen hun ressort is toegebracht*.

Ook de Rijnvaartrechter is dus een exceptionele rechter, al is hij rechter van beroep. Waar de noodzakelijkheid het dus vereischt, schijnt met het beginsel van eenheid van recht, onttrekking aan den gewonen rechter mogelijk.

De tweede grond is: Rechtspraak van den rechter van beroep verdient de voorkeur boven die van tijdelijke rechterlijke collegiën.

Wie zal dit willen tegenspreken? Voorzeker niemand en in 't allerminst wij officieren. Hebben wij niet dikwijls onze ongenoegzaamheid ondervonden bij het waarnemen onzer militair-rechterlijke functiën, voornamelijk bij het oordeelen over commune misdrijven, zonder dat wij ooit inzage hadden genomen van het algemeen strafwetboek, waar wij dus *niets* van wisten.

Is het U als mij gegaan, dan hebt Gij in den krijgsraad

meermalen, na voorlezing der stukken, de conclusie van eisch van den auditeur-militair aangehoord, voorafgegaan door de opsomming van eene menigte artikels uit eene menigte wetten, waarvan gij er niet een kendet en niet een kondt onthouden en dan werd Uw oordeel gevraagd.

Meestal betoondet Gij groot vertrouwen — en dit was niet ongewettigd — in den auditeur-militair. Soms tijds hebt Gij schoorvoetende inlichtingen gevraagd, die de auditeur-militair, der zake machtig, U welwillend verleende; maar Gij begreep meestal reeds spoedig, dat met Uwe weinige rechtskennis of liever met Uw algeheel gemis aan eenige rechtskennis, eene discussie met hem te entameeren, eene gewaagde zaak zou zijn. Gij liet U overtuigen, naamt den schijn aan van overtuigd te zijn of bleef bij Uw gevoelen, ontstaan in een oogenblikkelijke opwelling na het voorlezen der stukken, dat de straf te zwaar of te licht was — daar kwam het meestal op neer.

Zeker zullen er wel onder U zijn, die gevallen weten op te noemen, waarin het anders ging; maar is deze schets over 't algemeen wel te zwart geteekend?

Maar al moge zij juist zijn, is dit dan een bewijs tegen de noodzakelijkheid van den militairen rechter? Volstrekt niet. Ook de militaire rechter kan rechter van beroep worden. De Staat kan aan een of meer academiën een leerstoel voor het militair recht oprichten of dit kan aldaar, als een onderdeel van het strafrecht, meer uitgebreid behandeld worden dan tot nu toe het geval was. Officieren zouden dan in de gelegenheid kunnen gesteld worden, die colleges te volgen en uit hen zouden de rechters van beroep kunnen worden genomen.

Of indien deze regeling te kostbaar mocht worden geoordeeld — ik hoop intusschen dat dit argument nimmer gebezigd worde, vooral niet nu millioenen worden uitgegeven ter toepassing van het nieuwe Wetboek van Strafrecht (ook de militairen zijn landskinderen) — indien dan toch deze regeling te kostbaar mocht worden geoordeeld en men bescheidener eischen moest stellen, dan zouden naast uitbreiding van het onderwijs in het militair recht aan de Militaire Academie en bij de korpsen, in de aanstelling der rechters en in de vormen der rechtspleging meer-

dere waarborgen voor eene goede rechtspraak kunnen worden aangebracht — ik noem slechts aanstelling voor minstens eenige jaren, openbaarheid, mondeling verhoor en verdediging.

Intusschen schijnt deze tweede grond, zelfs door de tegenstanders, niet zeer hoog te worden aangeslagen.

De heer Pols noemt het in zijn praeadvies een vooroordeel, eene rechtspraak door niet-rechtsgeleerden voor te stellen als iets vreemds, abnormaals, ongerijmds; hij ontkent de ongeschiktheid van leeken om aan de rechtspraak deel te nemen. De Engelsche wetgeving bewijst z. i. overtuigend, dat men aan leeken een belangrijk aandeel aan de rechtspraak kan geven, zonder gevaar te loopen, dat deze onrechtskundig wordt.

En ook tijdens de beraadslagingen in de *Juristenvereeniging* hebben verschillende sprekers zich in dienzelfden zin geuit. Zoo zeide zelfs de heer Van Hamel, een der voornaamste tegenstanders van den militairen rechter: „de volkomen ongeschiktheid van den militair om recht te spreken is niet beweerd en zal ik niet beweren.”

In elk geval zal men ook moeten toegeven, dat de officieren, waar het de berechting geldt van zuiver militaire misdrijven, ééne goede hoedanigheid bezitten van den rechter van beroep en wel die, dat zij een volkomen begrip hebben van de betekenis van het misdrijf.

Dit samenvattende meen ik ook te mogen zeggen, dat dit tweede bezwaar niet van overwegenden aard behoeft te worden geacht, indien de noodzakelijkheid van den militairen rechter kan worden aangetoond.

De derde grond tegen de rechtsmacht van den militairen rechter is, dat het wel dikwijls gezegd wordt, maar nimmer bewezen is en zonder proef niet bewezen kan worden, dat de burgerrechter niet kan oordeelen over den geheelen omvang van een zuiver militair misdrijf; de tegenstanders van den militairen rechter beweren, dat de burgerrechter dit wel zou kunnen en hierbij sluit ik mij, wat de misdrijven in vredetijd betreft, geheel bij hen aan.

Dit is, naar ik meen, van militaire zijde nog niet dikwijls beweerd en ik ben dan ook op dit punt volstrekt niet zeker

van Uw aller instemming; doch dit mag mij niet weerhouden, die meening uit te spreken. Misschien zullen evenwel de gronden, die ik daarvoor zal aanhalen, eenigen van U overtuigen.

Reeds nu neemt het burgerelement bij ons en in niet geringe mate aan de militaire rechtspraak deel. De president van het hoogste militairrechterlijk college is een rechtsgeleerde. Geene sententie mag door het Hof worden gewezen, tenzij vijf der leden als rechters over de zaak hebben gezeten, waaronder minstens twee militairen moeten zijn. Het is mij niet bekend, op welke wijze bij het Hof het zitting nemen is geregeld; is het aantal militaire leden meestal tot bovenstaand minimum beperkt, dan praedomineert het burger-element. In elk geval laat de tegenwoordige wet toe, dat zulks geschiedt. De advocaat-fiscaal, de strafeischer, en de griffier zijn, zooals U bekend is, evenzeer rechtsgeleerden.

Wie heeft in de krijgsraden den meesten invloed, de president, zooals het door diens meerdere kennis en ervaring eigenlijk zou moeten wezen of de auditeur-militair, de ambtenaar van het openbaar ministerie, de secretaris of griffier, de rechtsgeleerde adviseur, ja wat al niet? Mij dunkt het antwoord kan niet twijfelachtig zijn.

De kolonel Den Beer Poortugael stelde de verhouding van den auditeur-militair tot den krijgsraad ongeveer gelijk met die van den raadpensionaris van Holland tot de Provinciale Staten en vindt men, met mij, dit eene juiste vergelijking, dan wordt daardoor tevens aangegeven, hoe groot nu reeds de invloed van het burgerelement in den krijgsraad is, al is dit er slechts door één persoon vertegenwoordigd.

Een tweede argument. Wie hebben ons het meest van het militair recht geleerd en getoond er in thuis te wezen; wie hebben het meest voorstellen gedaan ter verbetering, rechtsgeleerden of militairen?

De Minister van Justitie heeft bij de behandeling der militaire strafwetten van 1879 gezegd, dat hij wel bekennen wilde, een deel der kennis, die hij van het strafrecht voor het krijgsvolk te water had, verschuldigd te zijn aan twee officieren van de administratie van de marine en de namen van Huart

en Salmon zullen op dit gebied ook steeds met eere genoemd worden; maar hoe is het op het gebied van het militair strafrecht te lande; welke militaire namen kunnen daar geplaatst worden naast die van Pols, van der Hoeven, Convent ten Oever, Versfelt, Reiger, de Rouville, Vreede, Winckel, van den Hout? En zoo is het ook in het buitenland. Naast de rechtsgeleerden Gérard, Bosch, Alfred Moreau, Charles de Jongh, Tripier, Keller, Fleck, von Sauer en zoovele anderen zijn mij als militaire schrijvers op dit gebied slechts bekend de Pruisische majoor von Rudloff en de Fransche commandant Vexiau, welke laatste evenwel licencié en droit is.

Men kan mij hier nog tegenwerpen, dat die personen erkende specialiteiten zijn en die namen dus niets bewijzen voor de geschiktheid van den gewonen rechter in 't algemeen. Laat mij ook dit trachten te weerleggen.

Ik stel mij dan voor (ofschoon ik niet hoop, dat het ooit zal gebeuren), dat de wetgever den ban heeft uitgesproken over den militairen rechter en dat de burgerrechter geroepen is te oordeelen over zuiver militaire misdrijven — altijd onder den waarborg van openbaarheid der zittingen en vrijheid van drukpers. Het openbaar ministerie doet den eisch. Tegen het waarnemen van die betrekking door een rechtsgeleerde, den auditeur-militair bij de krijgswet heeft zich de publieke, beter misschien de militaire opinie nog niet gekant; men mag dus aannemen dat die ambtenaar, met betrekking tot de militaire strafwet, zijn post evengoed kan waarnemen bij burgerrechtelijke colleges als de auditeur-militair bij de krijgswet en dus — maar alleen hij persoonlijk — er begrip van zal hebben, in den geest der militaire strafwet straf te eischen.

Zou nu de burgerrechter, die op dien eisch uitspraak moet doen, du haut de sa grandeur in zich zelve zeggen: „die ambtenaar van het openbaar ministerie eischt nog steeds straf volgens de oude manier, toen de militaire rechter nog moest oordeelen; maar ik zal nu eens een eind maken aan dat zware straffen; 't is maar goed, dat die rechtspraak voortaan alleen aan mij is opgedragen” — of zou hij niet juist, evenals hij zich nu reeds, zoowel in straf- als in civiele zaken in verschillende

toestanden moet inwerken, in het eigenaardige der militaire toestanden trachten door te dringen, de bestaande rechtspraak tot leiddraad nemen en zich alzoo het vertrouwen, dat ook in dezen in hem gesteld werd, weten waardig te maken?

Krachtig en overtuigend pleitte m. i. de heer Van Hamel voor dit laatste gevoelen, als hij zeide: „Moet de gewone rechter ook niet oordeelen over bedrog in den handel? Is de goede trouw niet de zenuw van den handel en moet hij niet in staat zijn de gevoeligheid van die zenuw te kennen? Wanneer er in de uitoefening van een ambt plichtverzuim heeft plaats gehad, moet de rechter dan ook niet de beteekenis der plichtsvervulling in dat ambt weten te vatten? Wanneer er eene familie onteerd is en er vergripen tegen de zeden zijn gepleegd, moet dan de rechter, die misschien vrouw noch kinderen heeft, zich niet weten te doordringen van de beteekenis, welke die misdrijven hebben voor de eer en den vrede van een gezin? Ik zeg niet dat de rechter is alwetend en almachtig; maar wel, dat het zijn plicht is om zich, op den rechtsbodem staande, te doordringen van de behoefte der maatschappij. Daarom ook stel ik een rechter van beroep boven een jury, samengesteld uit personen, die toevallig en slechts voorbijgaande aangewezen zijn. En nu zegt men van dien rechter van beroep, dat hij alles kan, doch dat hij alleen maar geen begrip heeft van de tucht in het leger. Ne touchez pas à la reine, heet het. Ne touchez pas au drapeau! Waarom niet? Is Uw vaandel niet ons vaandel en draagt Gij het niet om onzentwille? Wij hebben een leger voor het land, maar niet voor het leger zelf. Waarom zou dan alleen dat vaandel niet kunnen staan in de hoede van den gewonen rechter? Wanneer ik onder de Nederlandsche rechters zoovele voorbeelden zie van ijver en nauwgezetheid in alles wat met het recht samenhangt, dan vertrouw ik hem ook dat vaandel en die krijgstucht volkomen toe.”

Een derde bewijs. De heer Patijn, een voorstander van den militairen rechter, zeide o. a.: „Wanneer wij toch nog dezer dagen moesten lezen, dat een soldaat, die zich schuldig maakte aan onbetamelijke uitdrukkingen tegenover en aan het toedienen van een klap aan zijn meerdere, te dier zake werd veroordeeld

tot eene gevangenisstraf van vijf jaren, feiten waarvoor hij door den burgerlijken rechter misschien met cellulaire gevangenisstraf van eene maand en eene geldboete van f 8 zou zijn gestraft, dan betwijfel ik het of de soldaat de rechtspraak door militairen wel als een voordeel zal beschouwen. Maar het feit leert ons, hoezeer de begrippen van militaire en burgerlijke rechters ten aanzien van de zwaarte van een door een militair gepleegd vergrijp kunnen verschillen."

Met alle bescheidenheid geloof ik deze gevolgtrekking onjuist te kunnen noemen. Zij zou juist zijn, indien beide rechters naar eene zelfde wet moesten uitspraak doen; maar dit is het geval niet. De burgerrechter zou — werd hem de berechting der militaire misdrijven opgedragen — de militaire strafwet naar de letter en den geest moeten toepassen en dan zou hij voor zulk een feit in gewone omstandigheden nooit een maand cellulaire gevangenisstraf en f 8 boete kunnen opleggen. Daarvoor zou de wetgever gezorgd hebben.

De zorg van onzen wetgever op dit punt is niet bijzonder groot geweest. Even laconisch als draconisch heeft hij den dood bedreigd tegen ieder, die zich eenige daad van geweld tegen zijn meerdere veroorlooft, ten ware mitigeerende omstandigheden aanwezig en bewezen waren, in welk geval de rechter den schuldige eene mindere straf zal mogen opleggen.

Maar vergelijkt men de in bijlage A opgenomen artikelen van den Belgischen Code pénal en den Code pénal militaire, betreffende het plegen van daden van geweld, toebrengen van slagen en mishandelingen, dan zal men zien, dat het plegen van eenvoudige daden van geweld tegen meerderen, en daaronder is volgens onze jurisprudentie zelfs begrepen het zich losrukken uit de handen dier meerderen, met veel zwaarder straf bedreigd is dan het toebrengen van slagen en verwondingen volgens het algemeen strafwetboek. Heeft het feit ernstiger gevolgen, dan wordt zoowel in het algemeen als in het militair strafwetboek de straf verzwwaard; terwijl verder de premeditatie en de omstandigheid, dat de feiten gedurende den dienst of ter oorzaak van dienst zijn voorgevallen, evenzeer tot strafverhooging leiden.

Zou nu de burgerrechter met deze onderscheidingen en de verhouding der straffen, aan burgers en militairen op te leggen, voor oogen, niet evengoed, misschien zelfs beter, de juiste strafmaat kunnen vinden als de militaire rechter?

Eindelijk meen ik, dat de burgerrechter reeds nu feitelijk is geroepen om te oordeelen over desertie en insubordinatie, wanneer die feiten gepleegd worden wel niet door militairen, maar door leden eener maatschappij, die met de militaire maatschappij veel overeenkomst heeft; ik bedoel de bemanning onzer koopvaardij- en visschersvloot.

Laat mij U ten bewijze daarvan eenige artikelen laten hooren uit ons Wetboek van Strafrecht.

Art. 392. De schepeling die opzettelijk en wederrechtelijk eene reis, waarvoor hij zich op een Nederlandsch schip verbonden heeft, niet medemaakt, wordt, als schuldig aan desertie voor den aanvang der reis, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden.

Art. 392. Wordt gestraft, als schuldig aan desertie gedurende de reis:

1°. met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar, de schepeling die opzettelijk en wederrechtelijk eene reis, waarvoor hij zich op een Nederlandsch schip verbonden heeft, niet verder medemaakt;

2°. met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand, de schepeling die opzettelijk en wederrechtelijk eene reis, waarvoor hij zich op een Nederlandsch zeevisschersvaartuig verbonden heeft, niet verder medemaakt.

Art. 395. De opvarende van een Nederlandsch schip of zeevisschersvaartuig die aan boord den schipper, of de schepeling die aan boord of in dienst een meerdere in rang feitelijk aanrandt, zich met geweld of bedreiging met geweld tegen hem verzet of hem opzettelijk van zijne vrijheid van handelen berooft, wordt, als schuldig aan insubordinatie, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren. De schuldige wordt gestraft:

1°. met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren, indien het misdrijf of de daarmede gepaard gaande feitelikheden eenig lichamelijk letsel tengevolge hebben;

2°. met eene gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en

zes maanden, indien zij zwaar lichamelijk letsel ten gevolge hebben;

3°. met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren, indien zij den dood ten gevolge hebben.

Art. 396. Insubordinatie, gepleegd door twee of meer vereenigde personen, wordt, als muiterij, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

De schuldige wordt gestraft:

1°. met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden, indien het door hem gepleegde misdrijf of de daarbij door hem gepleegde feitelijkeheden eenig lichamelijk letsel ten gevolge hebben;

2°. met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren, indien zij zwaar lichamelijk letsel ten gevolge hebben;

3°. met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren, indien zij den dood ten gevolge hebben.

En eindelijk nog art. 399. Wordt gestraft:

1°. met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden, de schepeling van een Nederlandsch schip die, na wegens dienstweigeren disciplinair te zijn gestraft, bij zijne dienstweigeren volhardt;

2°. met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand, of geldboete van ten hoogste zestig gulden, de schepeling van een Nederlandsch zeevisschersvaartuig, die zich gedurende de reis schuldig maakt aan dienstweigeren.

Is het niet, alsof Gij een deel der krijgsartikelen hebt hooren voorlezen (doch wat beter geredigeerd) en zou de rechter, die hierover moet recht spreken, ook niet kunnen oordeelen over desertie of insubordinatie, door een militair gepleegd?

Ten slotte nog een bewijs voor de toekomst.

Een der warmste voorstanders van den militairen rechter, de heer Levij, heeft in de Juristenvereening gezegd: „Tucht is eene eigenschap, die slechts in eene bepaalde leerschool, met name het leger, kan worden verkregen. Indien men niet is geweest in de leerschool van het leger, waarin noodig is gehoorzaamheid in de eerste plaats, gehoorzaamheid in de tweede plaats en gehoorzaamheid in de derde plaats — geloof ik, dat men zich zeer bezwaarlijk rekenschap kan geven van de inten-

siteit van een delict, dat alleen en uitsluitend de gehoorzaamheid bedreigt."

Dit bezwaar — voorzoover het na het bovengezegde nog als zoodanig te beschouwen is — zal nagenoeg geheel zijn uit den weg geruimd, wanneer de persoonlijke dienstplicht zal zijn ingevoerd; wanneer de band, die het leger met het geheele volk verbindt, nauwer zal zijn aangehaald. Dan zal een groot gedeelte, ook van Neerlands studeerende jongelingschap, de tucht hebben geleerd in die leerschool. En de persoonlijke dienstplicht — het is hier geloof ik reeds vroeger gezegd — ze zit in de lucht en ze zal er te eeniger tijd komen uitvallen. Wij willen hopen, dat de ketens, die haar nu nog omknellen, niet zullen moeten worden stukgeschoten door het kanon van Jena, Düppel, Königgrätz, Langensalza of Sédan. Die zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht.

Wanneer ik hier als mijne vaste overtuiging heb uitgesproken, dat ik het gevoelen deel van hen, die meenen, dat de burgerrechter zeer goed kan oordeelen over zuiver militaire misdrijven, in vredetijd gepleegd, het zal U uit het vervolg blijken, dat mijne overtuiging even vaststaande is in de meening, dat desnietteenstaande de militaire rechter noodzakelijk blijft. Ik heb uit mijn betoog willen verwijderen alles wat naar vooroordeel zweemt, om de noodzakelijkheid van den krijgsraad, ter oordeeling over militaire misdrijven, alleen te verklaren uit de militaire toestanden. Die noodzakelijkheid steunt niet op een negatieven maar op een positieven rechtsgrond.

Hierboven is opgemerkt, dat in vredetijd insubordinatie en desertie nagenoeg de eenige zuiver militaire misdrijven zijn, die volgens de nieuwste militaire strafwetboeken gerechtelijk vervolgd worden; doch tevens, dat diezelfde misdrijven, voorzoover zij van lichter en aard worden geacht, disciplinair worden gestraft.

Voorzoover ze van lichter en aard worden geacht. Maar de grens hiervoor is zeer ruim getrokken. Ik wijs er b. v. op, dat volgens onze wet de deserteur, die zonder achterhaald te zijn, voor het verlopen van den 28^{en} dag vrijwillig terugkeert, aan de krijgstucht wordt overgelaten; dat volgens de Duitsche wet zelfs belediging van superieuren, zoolang die

nog niet het kenmerk van laster draagt, disciplinair kan worden afgedaan; terwijl toch belediging van meerderen door ondergeschikten een veel zwaarder vergrijp is dan eene belediging iemand in de gewone samenleving aangedaan en deze toch, zoodra daarover eene klacht wordt ingediend, gerechtelijk vervolgd wordt; dat volgens de Engelsche wet 21 dagen verwijdering zonder verlof ter afdoening aan den commandeerenden officier is overgelaten; en dat de vrijheidsstraffen, welke volgens onze wet disciplinair kunnen worden opgelegd, gaan tot twee maanden arrest zonder acces op hunne kamer voor officieren, en veertien dagen provoost (vrijheidsberooving in afzondering), al of niet verzwaard met om den anderen dag te water en brood en gesloten, voor onderofficieren en manschappen; volgens de Engelsche wet, in geval van verwijdering zonder verlof, tot 21 dagen gevangenisstraf, met of zonder zwaren arbeid; volgens de Duitsche wet tot vier weken licht, drie weken middelsoort en veertien dagen streng arrest; volgens de Fransche wet tot twee maanden gevangenisstraf.

Wanneer wij hiermede vergelijken de disciplinaire straffen, die door andere colleges of personen mogen worden opgelegd, b. v. door den schipper, wiens verhouding tot de schepelingen 't meest met die van den militairen superieur tot zijne ondergeschikten overeenkomt, die slechts één tot drie dagen recht of krom in de boeien mag toepassen, dan komen wij tot het besluit, dat de disciplinaire macht, aan den militairen meerdere toegekend, buitengewoon groot is te noemen. Met het oog op die buitengewone bevoegdheid en de geschiedenis van haar ontstaan, meen ik ook dat die macht, niet op eene lijn is te stellen met de disciplinaire bevoegdheid aan raden van tucht of toezicht, administrateurs of regenten van groote gestichten, schippers, enz. verleend tot handhaving van orde en rust. Die militaire disciplinaire macht, die de bevoegdheid geeft om dezelfde straffen te bepalen, welke door den rechter mogen worden opgelegd, is reeds rechtsmacht; en men vindt dit ook in de nieuwste militaire wetboeken in zooverre erkend, dat verschillende misdrijven, zoowel door den rechter, als door den commandeerenden officier kunnen gestraft worden; dat b. v. in Engeland, wanneer

de commandeerende officier een straf oplegt, die zeven dagen gevangenis overschrijdt, de beschuldigde mag vragen, dat de tegen hem ingebrachte getuigenissen onder eede worden afgelegd; dat in Denemarken bij oplegging van eene in de strafwet voorgeschreven straf door den militairen commandant, de beschuldigde mag weigeren, zich daaraan te onderwerpen en een krijgsraad mag vragen en dat in al die wetten aan de militaire commandanten het recht is gegeven, tweeërlei soort van straffen te bepalen, de in de strafwet voorgeschrevene en ook nog mindere straffen of correctiën, die alleen worden opgelegd voor geringe feiten, welke in het belang van orde en tucht moeten tegengegaan worden. Die correctiën alleen, die ook in art. 53 van ons reglement van krijgstucht naast de straffen afzonderlijk genoemd worden, zijn gelijk te stellen met de bestraffingen, die een vader aan zijn kind of een meester aan zijn leerlingen mag geven; zij alleen zijn geene eigenlijke straf in den rechtskundigen zin van het woord. De militaire commandant heeft m. i. ook volgens onze tegenwoordige wet rechtsmacht en disciplinaire macht, in den gewonen beperkten zin.

Is deze zienswijze juist, dan dient de vraag gesteld: Is het venschelijk, dat ook bij het totstandkomen van eene nieuwe wet zulk eene uitgebreide bevoegdheid aan den militairen commandant worde toegekend? Ik zou die vraag volmondig bevestigend willen beantwoorden.

Ten allen tijde en in alle landen heeft men de noodzakelijkheid ingezien, om den mindere, zoo noodig door de krachtigste middelen tot de overtuiging te brengen, dat zijn meerdere in alles, wat den militairen dienst betreft, geheel over hem beschikt, dat zijn lot als militair geheel in diens handen is gelegd, dat hij slechts te doen heeft, wat die meerdere hem in dienstzaken beveelt. Alle voorschriften zijn er dan ook op berekend, den meerdere te verheffen, den mindere zijne ondergeschiktheid te doen gevoelen.

Het behoeft in deze vereeniging eigenlijk niet betoogd te worden, waarom dit noodzakelijk is. 't Bevel van Kléber in de Vendée gegeven: „Allez-vous faire tuer là avec votre bataillon,” drukt het zoo kernachtig uit, hoe groot de onderworpenheid van den mindere aan den meerdere zijn moet. Die meerdere

moet in oorlogstijd zijne ondergeschikten somtijds ten dood verwijzen; hij moet ze meermalen ten dood voeren. Dit is de eenige, maar m. i. ook afdoende reden, waarom de mindere zich in *alles* wat den militairen dienst betreft, geheel afhankelijk moet leeren gevoelen van den meerdere, waarom diens wil, diens wenk een bevel moet zijn.

Al onze instellingen dienen dan ook of moeten althans dienen, om in oorlogstijd hare vruchten af te werpen en de geschiedenis is daar om te bewijzen, welke onrijpe, ja verrotte vruchten werden geoogst in de legerafdeelingen, waar geen discipline heerschte en hoe daarentegen de ijzeren tucht in de Romeinsche legers aan Rome de wereldheerschappij deed verwerven.

Doch niet alleen in oorlogstijd, ook in vreedstijd heeft men meermalen gelegenheid de goede gevolgen van die tucht waar te nemen. Waar gevaar is — het moge zijn bij opstand, bij watersnood, bij ijsgang, bij brand, bij ontploffing — daar roept men den soldaat en waar hij niet geroepen wordt daar snelt hij er menigmaal van zelf heen, want hij gevoelt dat daar zijn plaats is en een bevel, een wenk van een meerdere is voldoende, om hem de grootste gevaren zelfs met blijmoedigheid te doen trotsceren. Wij hebben er onlangs weder de bewijzen van gezien bij den ramp van Muiden, hoe een jong luitenant, 1) maar die wist dat de soldaat thuis hoort op de plaats, waar kruitdamp geroken wordt, zonder eenige moeite zijne manschappen heeft gebracht en aan 't werk gesteld op terreinen, waar onbekend en verschrikkelijk gevaar dreigde, terwijl, zooals de verslaggevers der dagbladen meldden, zelfs flinke jeugdige mannen liever in de verte bleven toekijken.

Geen gezag van burgemeester of welke burgerlijke autoriteit ook zou op het eerste oogenblik vermocht hebben, wat hij door een eenvoudig bevel, misschien alleen door zijn voorbeeld verkreeg.

Maar men denke niet dat die onderworpenheid van den soldaat den mensch in 't algemeen is aangeboren of plotseling ontstaat; zij moeten worden aangeleerd en dit kost dikwijls groote moeite, te grooter wanneer de vrijheidszin rijkelijk is

1) De 2de luitenant der artillerie Jhr. F. W. A. Bar. van Asbeck,
Secr.

ontwikkeld. En mag het zedelijk overwicht van den meerdere, hetwelk deze door zijn karakter, zijne gedragingen en zijne meerdere kennis uitoefent, als een niet onbelangrijk, ja onontbeerlijk hulpmiddel tot het verkrijgen daarvan worden beschouwd, voor alle omstandigheden en tegenover alle individuen is dit onvoldoende. Daartoe moet bovendien alles worden aangewend wat het prestige van den meerdere in de oogen der minderen kan verhoogen en niemand zal wel willen tegenspreken, dat het toekennen van het recht van straffen, die hoogste uiting van het gezag een der krachtigste middelen is, om dat prestige te doen toenemen. Zoo heeft men het ten alle tijde begrepen en zoo zal men het vermoedelijk wel blijven begrijpen.

Mogen er al meermalen stemmen zijn opgegaan, die betere waarborgen eischten voor rechtvaardige disciplinaire bestraffing; dit is eene quaestie van regeling. ¹⁾ Het beginsel is, zooveel mij bekend is, nimmer aangetast. Het mag echter wenschelijk worden geoordeeld, dat, hoe ruim men haar ook wil uitbreiden, aan die disciplinaire macht, meestal door één persoon uitgeoefend, een grens worde gesteld. Insubordinatie b. v. kan zich uiten in wrevelig morren, kwaadwilligheid, brutaliteit, schelden, beledigen, opzettelijke dienstweigering, geweldpleging, mishandeling, zware mishandeling, doodslag, moord. Naarmate het vergrijp grooter is, moet ook de straf zwaarder worden en waar die straf eene zekere grens overschrijdt, mag het noodig geacht worden, in plaats van den militairen bevelhebber den rechter te doen oordeelen, in plaats van een summiere een formeele rechtspraak voor te schrijven.

Dezelfde reden evenwel, waarom het straffen tot eene zekere grens aan den meerdere, den enkelen persoon moet worden overgelaten, blijft gelden ter beantwoording van de vraag: welke rechter moet oordeelen, wanneer de straf de eens gestelde grens overschrijdt? en daarom ook kan het antwoord op die vraag niet anders zijn dan: de militaire rechter.

In militaire aangelegenheden moet de soldaat steeds en in alle

¹⁾ In Bijlage B zijn de bepalingen opgenomen, die op dit punt voorkomen in het Zweedschó Reglement van krijgstucht van 7 Oct. 1881.

omstandigheden zijne afhankelijkheid gevoelen van zijne meerderen en de noodzakelijkheid daarvan brengt vanzelf het recht van straffen in den uitgebreidsten zin mede. Alle gezag, vreemd aan het militaire, hetwelk zich plaatst tusschen den soldaat en zijn meerdere doet afbreuk aan het krijgsgesag. Terecht noemde dan ook m. i. de heer Pols de militaire rechtsmacht het complement van de disciplinaire macht.

Kan men daarentegen grooter verheffing van den meerdere denken, dan juist door hem ook die rechterlijke functiën te doen waarnemen? Ziet niet het volk in het algemeen tegen den rechter met een soort van eerbied op? Is hij, die het zwaard der gerechtigheid voert, in 's volks oogen niet iets meer dan een gewoon mensch?

En tracht men niet zelfs door de kleeding dat prestige van de rechterlijke macht te verhoogen? Toga en barret, ze zijn bijna overal gevallen voor den geest des tijds; ze verdwijnen zelfs hier en daar op den kansel. Maar in de rechtszaal doen ze nog dienst om door den ernstigen indruk, dien ze geven, aan de rechtshandeling plechtigheid bij te zetten en het prestige van de rechterlijke macht te doen toenemen.

Zoo moet ook de militair, waar hij zich aan ernstige militaire vergrijpen heeft schuldig gemaakt, in de rechtszaal de uniform van zijn meerderen vinden. Het zal voor hem en wannecr eenmaal openbaarheid bij het militair strafproces zal zijn ingevoerd, ook voor het militair auditorium den indruk van de uitspraak verhoogen; het zal voor de minderen een prikkel te meer zijn tot betooning van achting, eerbied en gehoorzaamheid aan zijne meerderen.

Les extrêmes se touchent, dit vond ik ook weder bewaarheid bij het lezen der discussiën, in de *Juristenvereniging* gehouden. Opmerkelijk toch mag het worden genoemd, hoe de woordvoerders der tegenstanders van den militairen rechter het hierboven ontwikkeld gevoelen naderen, ja somtijds zelfs het geheel schijnen te deelen, *nur mit ein Bisschen anderen Worten*.

„Breid het gebied van de tucht zooveel mogelijk uit,” zeide de heer Eyssell, „hetzij Ge die stelt in handen van den militairen commandant of in handen van dien commandant met assessoren

of van eene militaire vierschaar, maar laat de militaire macht zich uitsluitend bewegen op het gebied van de tucht. Neemt men dat stelsel eenmaal aan, dan kunnen de eigenlijke delicten, de zware vergripen gerustelijk komen bij den (burger) rechter."

De heer Willeumier ging somtijds nog verder: „Neemt men uit het Crimineel Wetboek alle feiten, die zijn gecodificeerd in de algemeene strafwet, dan blijven er niets anders over dan de zuivere vergripen tegen de krijgstucht, die disciplinair kunnen worden afgedaan. Wil men daartoe den bevelvoerenden officier, om zijne verantwoordelijkheid te verminderen, omringen door een raad van militairen, die een krijgsraad vormen; wil men dus de beslissing niet overlaten aan één enkel man, dit is eene zaak van regeling, die zonder bezwaar kan plaats hebben."

Ik zou daarop het volgende willen antwoorden:

Wij militairen danken U voor het vertrouwen in ons gesteld; maar wij durven de verantwoordelijkheid niet aan; wij willen geene uitbreiding van de tucht, eer zelfs inkrimping.

Wij gevoelen nu reeds hoe zwaar die verantwoording drukt bij het opleggen van b. v. 14 dagen provoost of degradatie en het is alleen ter wille van de noodzakelijkheid, dat wij die tot eene zekere grens willen dragen; maar stelt die grens niet te ruim en laat ons, zoodra die overschreden wordt, niet meer alleen, maar met meerderen oordeelen. Laat ons onze krijgsraden behouden!

Gij wilt hierin wel toestemmen en noemt dit eene eenvoudige regelingszaak. Waarom?

Waarom mogen die krijgsraden geene rechterlijke collegiën zijn met formeele rechtspraak?

Waarom wilt Gij ons het recht onthouden, de getuigen onder eede te hooren, ten einde daardoor den besten waarborg te hebben, de waarheid te leeren kennen?

Waarom wilt Gij onzen soldaten bij de zware hun op te leggen straffen niet dezelfde waarborgen voor goed recht geven, die Gij den anderen burgers reeds toekent bij het opleggen van één dag hechtenis of f 0.50 geldboete?

Door ons worden die waarborgen gewenscht, voor zooveel ze geen nadeel kunnen toebrengen aan de discipline.

Wij vragen voor onze ondergeschikten zooveel mogelijk dezelfde waarborgen voor goed recht als voor alle andere burgers.

Hiermede heb ik mijne overtuiging uitgesproken, waarom afgescheiden van andere invloedrijke factoren, de militaire rechter ook in vreedstijd moet gehandhaafd blijven ter berechting van militaire delicten. Was de uiteenzetting daarvan uitvoerig, ik hoop niet te uitvoerig, ik deed dit met het oog op de onmiskenbaar belangrijke omstandigheid, dat van 46 rechtsgeleerden 20 zich voor de algeheele afschaffing der militaire rechtsmacht hadden verklaard. Hun standpunt was intusschen grootendeels zuiver juridisch en daarom vooral meende ik in dezen het militaire standpunt te moeten vooropstellen.

Maar ik acht het tevens noodzakelijk dat, als men deze overtuiging deelt, de voorbereiding tot de rechterlijke functiën, waartoe de officier kan geroepen worden, in het vervolg beter zij, dan totnutoe het geval is geweest; opdat de militaire rechter, zonder aan iemands leiband te gaan, zelfstandig zal kunnen oordeelen.

Bij de vaststaande meening van de noodzakelijkheid van den militairen rechter in vreedstijd, is het aanvoeren van gronden voor de beantwoording van de punten b en a van vraag 1 (krijgsvolk te water buitengaats, toestand van oorlog en beleg) geheel overbodig te achten.

Vraag 2. Zoo ja, behoort die rechtspraak zich ook uit te strekken tot de gewone misdrijven, door militairen gepleegd, evenzeer naar de onderscheiding sub a, b en c van vraag 1?

Deze vraag geldt dus de quaestie met betrekking tot de zoo-genaamde commune delicten, dat zijn die, welke door wie ook, in welke betrekking zij mogen geplaatsd zijn, bedreven, naar denzelfden maatstaf worden gestraft.

In het praeadvies van den kolonel den Beer Poortugaël werd deze vraag sub a en b bevestigend, sub c (in tijd van vrede en binnengaats) ontkennend; in dat van den heer Pols, naar alle drie de onderscheidingen bevestigend beantwoord. De aanwezige leden op de vergadering der *Juristenvereniging* sloten zich aan het eerste praeadvies aan, naar de onderscheiding sub c met eene meerderheid van 28 tegen 18 stemmen.

Het zij mij vergund ook hier weder de volgorde der punten om te keeren, eerst den regel daarna de uitzonderingen te behandelen.

Een beroep op onze geschiedenis toont in groote trekken aan, dat ten tijde dat het militair gezag overheerschende was, de rechtsmacht van den militairen rechter, vaak ten koste van de aloude privilegiën van steden en provinciën, steeds werd uitgebreid; dat het burgerlijk gezag zich evenwel aanhoudend met kracht daartegen verzette en die strijd tegen het einde der vorige eeuw er toe geleid heeft, de militaire rechtsmacht te beperken tot militaire personen, beschuldigd van militaire vergrijpen, welke beperking evenwel in 1815 is opgeheven, om den nog tegenwoordig bestaanden toestand in het leven te roepen.

Voornamelijk ten tijde der stadhouderlooze regeeringen, dus over tijdperken van 21 en 47 jaren, schijnt men zich evenwel gehouden te hebben aan de Resolutie van de Groote Vergadering van 25 Maart 1651, volgens welke de Commandeurs van Guarnisoenen in de steden van Gelderland, stem in State hebbende, met den Krijgsraad in de voorgemelde Steden, de Militaire Jurisdictie niet vorder zullen mogen gebruyken noch extendereen, als over die nalatigheid ende overtredinge in Tochten ende Wachten, overgaan aan den Vijand, desertie van Compagnien ofte verloop van d'eene Compagnie onder d'andere zonder Paspoort, mitsgaders over excessen ende delicten, die de Officieren ende Soldaten onderling of d'eene tegens den anderen zullen komen te begaan, ende vorder niet: Invoegen dat over alle andere zaken, zij zijn dan criminele ofte civile, die Militaire Personen apprehensibel, convenibel, justiciabel ende executabel zullen zijn bij den Civilen ofte Politicqen Rechter, wiens Sententiën mede over Schulden ende anders gewezen, bij gebrek van gerede of ongerede goederen, op de Gagie van den Gecondemneerde, na de ordre van 't Land ter executie gesteld zullen worden.

Gedurende het bewind der Stadhouders breidde zich evenwel de militaire rechtsmacht steeds uit, tengevolge waarvan eindelijk eene reactie intrad en den 24^{en} December 1783 door de Staten-Generaal de Hooge Krijgsraad werd afgeschafft.

Van af dat tijdstip werd de militaire rechtsmacht in de meeste

provinciën teruggebracht tot den toestand van 1651—1672 en van 1703—1747; terwijl in andere, zooals in Friesland bij publicatie van 14 Maart 1784 en in Gelderland bij publicatie van 22 Mei 1787 bijzondere reglementen op de militaire Jurisdictie werden vastgesteld, volgens welke deze tot de zuiver militaire delicten werd beperkt.

Het Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat van 1799 huldigde dien toestand voor de geheele Bataafsche Republiek en dit wetboek bleef van kracht tot aan de inlijving van ons land bij Frankrijk in 1810. Behalve gedurende de stadhouderlooze regeeringen heeft dus nog gedurende ongeveer 26 jaren (1784—1810) de militaire rechter bij ons te lande geen kennis genomen van de commune delicten.

Dat dit stelsel in die laatste tijden slecht zou voldaan hebben, heb ik nergens gevonden. Evenwel scheen men er niet algemeen mede ingenomen. Dit blijkt o. a. uit het ontwerp van een militair strafwetboek tijdens de regeering van Lodewijk Napoleon in 1807 ingediend. De Commissie, die dit ontwerp had samengesteld, handhaafde het niet.

De daarvoor aangevoerde gronden mogen echter over het algemeen niet zeer klemmend worden genoemd; een der voornaamste was wel, dat de Commissie zich overtuigd had gehouden, dat de onderscheiding in commune en militaire misdaden in zijn aard een principe was, dat bij de applicatie moest vacilleeren en hetwelk bovendien eene bron zoude opleveren van eindelooze disputen tusschen de Collegiën van Justitie en de onderscheidene Departementen en Steden en den Militairen Regter: met dat gevolg dat Zijne Majesteit onafgebroken en gedurig ingeroepen zoude worden tot scheidsman van zoodanige oneenigheden en daardoor in de noodzakelijkheid zijn gebracht, om telkens tusschen Collegiën van Justitie te moeten decideren.

Vreemd komt het mij voor, dat de Commissie dit bezwaar in den toekomenden tijd voorstelde, terwijl toch sinds ongeveer 23 jaren die onderscheiding bestond. Had het zich werkelijk zoo onafgebroken en gedurig geopenbaard, dan had daarop m. i. met meer kracht kunnen worden gewezen.

Van de redenen, die in 1815 geleid hebben tot de uitbrei-

ding van de rechtsmacht van den militairen rechter is, naar ik meen, alleen het volgende bekend, hetwelk ontleend is aan de voorrede van Prof. Vreede op de uitgave van de *Ontwerpen van Strafwetten en Regtspleging voor het krijgsvolk te lande en te water, vervaardigd onder de regering van Koning Lodewijk Napoleon*. (1)

Het Rapport over de Grondwet van 1815 zegt, zonder meer, dat „zeer belangrijke bedenkingen” hadden doen besluiten, de kennisgeving van *alle* misdaden van het krijgsvolk aan de militaire Rechtbanken op te dragen. Raepsaet meldt daarover in zijn *Journal des séances de la commission chargée de rédiger un projet de constitution*:

„On a demandé aux Hollandais le motif de la disposition de cet article, en ce qu'elle dévie des principes jusqu'ici suivis relativement aux délits purement militaires, ordinaires et mixtes. Ils ont répondu que l'expérience de tous les âges et de tous les pays a fait connaître les contestations interminables sur la compétence entre le civil et le militaire, dans quelle lutte le civil avait ordinairement le dessous; que pour déraciner une bonne fois cet abus ils ont cru qu'il convenait d'attribuer aux tribunaux militaires la compétence exclusive de droit, attendu que d'une manière ou d'autre ils l'obtenaient de fait, mais qu'il fallait organiser les tribunaux militaires de telle manière, qu'ils présentassent une garantie réelle au civil; qu'en conséquence ils avaient composé ces tribunaux militaires d'un président à vie pris dans le civil; de trois jurisconsultes civils aussi à vie; de trois militaires de la marine et de trois de l'armée de terre.

Cette explication ayant été trouvée satisfaisante, l'article a été adopté et renvoyé pour la rédaction à la commission.”

Ziedaar, zegt Prof. Vreede, vermoedelijk de *zeer belangrijke bedenkingen*, welke de Belgische leden der Commissie tot herziening der Grondwet overredden, hunne stem aan den inhoud van art. 188 der Grondwet van 1815 te geven.

Tot zoover de geschiedenis ten onzent. Maar ook in het buitenland is de beperking van de rechtsmacht van den militairen rechter meermalen gehuldigd.

In Engeland is het ten allen tijde zoo geweest en is het

(1) Utrecht, N. van der Monde. 1842.

nog zoo; dit is een afloend bewijs voor de mogelijkheid. In Frankrijk is zij voor vreedstijd ingevoerd bij de wet van 22 Mei 1790 en gehandhaafd gebleven tot de constitutie van het jaar VIII (24 Dec. 1799). De toeneming van het militair gezag schijnt ook daar wel als de voornaamste oorzaak van dien ommekeer te mogen worden genoemd. Evenzoo is in Wurtemberg sinds de afkondiging der militaire strafwet van 20 Juli 1818 de berechting van commune misdrijven, door militairen gepleegd, aan den burgerrechter opgedragen geweest, in Coburg—Gotha—Lichtenberg sedert 1 Juli 1832, in Oldenburg sedert 1 November 1861 en ook in Napels.

Men kan echter op historische gronden evenzeer bewijzen voor het tegendeel aanhalen; dit beroep is dus niet voldoende; maar wij moeten beginselen vooropstellen.

Bij de beantwoording der eerste vraag is door mij slechts één grond opgegeven, waarom ik het behoud van den militairen rechter ter oordeeling over militaire delicten noodig en consequent achtte; die grond was de noodzakelijkheid om in militaire aangelegenheden het prestige van den meerdere zoo hoog mogelijk op te voeren en de onderworpenheid van den mindere als militair zoo krachtig mogelijk te doen gevoelen. Die grond vervalt geheel waar het commune delicten geldt. De militair blijft voor alles burger van den Staat en waar hij alleen in zijne plichten als zoodanig tekort schiet, is het niet noodig, dat de militaire superieur die tekortkomingen beoordeelt. Dit heeft met het militaire niets te maken.

En waar het niet noodig is, mag het ook niet; elke exceptioneele rechtsmacht moet binnen de engste grenzen worden gehouden.

Het schijnt mij zelfs niet mogelijk toe, één zuiver rechtskundigen grond aan te voeren voor de noodzakelijkheid om den militairen rechter over commune misdrijven, door militairen gepleegd, te doen oordeelen. Waarom hen te onttrekken aan hun natuurlijken rechter?

Hun natuurlijke rechter, dat is de gewone, die over alle staatsburgers recht spreekt; de militaire rechter is de exceptioneele, aan wien slechts om der noodzakelijkheids wille, voor

zoover de militaire toestanden het meebrengen, het recht van straffen moet worden toegekend.

In de *Juristenvereniging* hebben verschillende tegenstanders van den militairen rechter, nadat de meerderheid zich voor diens behoud had verklaard, ter oordeeling over militaire vergrijpen, waartegen zij geijverd hadden, zich bij de stemming over deze tweede vraag aangesloten bij hen, welke dien exceptioneelen rechter ook de berechting der commune misdrijven wilden opdragen, voornamelijk op grond dat zij afkeerig waren van alle geknutsel in het recht. Moest de militaire rechter blijven bestaan, dan moest hij ook over alle misdrijven recht spreken.

Mij komt die redeneering niet logisch voor. Met gelijk recht zou men kunnen zeggen: omdat de Rijnvaartrechter in sommige omstandigheden aan enkele personen recht moet verschaffen, moeten die personen onder alle omstandigheden recht bij hem gaan zoeken.

De rechtsgrond voor dat beginsel kan toch niet gevonden worden in het militaire pak, in de uniform. Ook veldwachters, spoorwegbeambten, brievenbestellers dragen uniform. En na verloop van tijd legt de milicien, ja zelfs de vrijwilliger zijn uniform af.

Laat ons eens aannemen, dat een militair den laatsten dag van zijn diensttijd door den krijgsraad veroordeeld wordt tot eene geldboete (1) voor eene geringe overtreding van de gewone strafwet. Den volgenden dag, wanneer hij zijn paspoort of verlofpas heeft ontvangen en dus niet meer in militairen dienst is, maakt hij zich aan dezelfde overtreding schuldig. Nu moet de gewone rechter oordeelen. Welke rechtsgrond is daarvoor nu aan te voeren?

Ik hoop niet, dat men antwoorden zal, dat het noodzakelijk is, dat de militaire superieur zijn gezag over *alle* handelingen

(1) Ik noem hier met opzet de straf van geldboete, omdat, bij de ergerlijke toepassing van de preventieve hechtenis in de militaire rechtspleging, er misschien eenige kans bestaat, dat de militair niet in voorlopig arrest is, wanneer hij verdacht wordt van het plegen eener zoo geringe overtreding en hij dus den volgenden dag dezelfde daad kan plegen. Is hij in arrest, dan moet hij daarin blijven tot de approbatie van het vonnis door het Hoog Militair Gerechtshof.

van den soldaat uitstrekt. Ik meen ook te mogen zeggen, dat dit beginsel, hetwelk vroeger wel gehuldigd is, niet veel aanhangers meer telt, ook niet onder de officieren. Zij vragen gezag, veel gezag over hunne ondergeschikten in alles wat den militairen dienst betreft, om hen aan tucht, aan strenge tucht te gewennen en daardoor in oorlogstijd het leger aan de verwachting, die men er van mag koesteren, te laten beantwoorden; maar zij vragen niet, hun de taak op te dragen, om orde en rust in de maatschappij te handhaven; zij weten dat die taak aan meer bevoegden beter is toevertrouwd.

Aan den militairen superieur alle gezag over den soldaat toe te kennen, kan zelfs verkeerd worden geacht.

Robespierre heeft eens gezegd: „Il y a deux disciplines militaires; l'une est le pouvoir absolu des chefs sur toutes les actions et toute la personne du soldat; l'autre est leur autorité légitime circonscrite dans ce qui touche au service militaire.

La première fait des militaires autant de serfs, destinés à seconder aveuglément les caprices d'un homme; l'autre en fait les serviteurs dociles de la patrie et de la loi; elle les laisse hommes et citoyens. La première convient aux despotes, la seconde aux peuples libres”; en al moge men nu de bron, waaruit die woorden zijn gevloeid, eenigszins rood noemen, de geschiedenis is daar om de eene zijde van dit oordeel met verschillende voorbeelden te staven.

De superioriteit van den meerdere betoone zich in militaire aangelegenheden — „ende vorder niet”; dat is dunkt mij het ware beginsel.

Intusschen is het ook hier zaak de gronden der tegenpartij na te gaan. De heer Pols is als haar voornaamste woordvoerder opgetreden; doch erkende daarbij dat de door hem aangevoerde gronden niet van streng juridieken aard waren, maar meer van conveniëntie en van strafpolitiek; dat door hem de zaak voornamelijk was beschouwd uit een oogpunt van utiliteit en wenschelijkheid. In zijne rede kwamen zelfs de volgende woorden voor: „Zoodra men eene regeling kan voorstellen waarbij de scheiding tusschen commune, gemengde en militaire misdrijven zoodanig wordt gemaakt, dat zij in de toepassing niet

tot onoverkomelijke bezwaren en betreurenswaardige conflicten aanleiding geeft, ben ik bereid de berechting van de commune delicten aan den militairen rechter te ontnemen."

Laat mij eene poging wagen om die bezwaren uit den weg te ruimen; maar ik verzoek daarbij die woorden op te vatten in den volsten zin des woords; want waar een hoogleeraar in de rechtswetenschap bezwaren meent te zien, is het licht mogelijk, dat een niet rechtskundig opgeleid luitenant die voorbijziet.

In het praeadvies van den heer Pols werden er drie aangegeven, die ik in eenigszins andere volgorde ieder afzonderlijk wil nagaan.

1. Bij eene splitsing van jurisdictie zullen samenloopende feiten, zelfs al zijn zij samenhangende, door verschillende rechters moeten berecht worden en daardoor al de nadceelen en moeilijkheden ontstaan, die een noodzakelijk gevolg zijn van scheiding van samenhangende of samenloopende misdrijven.

Ik breng hier in herinnering dat samenloop bestaat wanneer dezelfde persoon schuldig is aan meer dan een vergrijp tegen de strafwet, terwijl nog geen dezer het onderwerp eener rechterlijke beslissing heeft uitgemaakt. Het maximum der straf voor die verschillende feiten op te leggen is, volgens het nieuwe wetboek van strafrecht, naarmate der omstandigheden, hetzij de zwaarste straf, welke tegen een der samenloopende misdrijven is bedreigd, hetzij, indien gelijksoortige straffen op die misdrijven zijn gesteld, het vereenigd bedrag van de straffen, doch niet hooger dan een derde boven het zwaarste maximum; indien ongelijksoortige straffen zijn bedreigd, de samenvoeging dier straffen, doch zoodanig dat deze te zamen in duur de langstdurende met niet meer dan een derde overtreffen.

Hierbij kan alreeds van zelf ongelijktijdige berechting plaats hebben, indien iemand na veroordeeling tot straf opnieuw wordt schuldig verklaard aan een vergrijp vóór die veroordeeling gepleegd. In dit geval moeten bij het bepalen der straf voor laatstgenoemd feit, evenzeer de bovenstaande regels worden in acht genomen. Zij kunnen dus ook worden toegepast, indien verschillende rechters van die samenloopende misdrijven moesten kennis nemen; dit schijnt mij aan geen groot bezwaar onderhevig. Alleen zou moeten uitgemaakt worden, welke rech-

ter het eerst van de hem ter behandeling ~~voorgestelde zaak~~ moest kennis nemen; men zou b.v. kunnen nemen ~~aan te nemen~~, zij wien de zaak het eerst is aangebracht.

Eenigszins ingewikkelder wordt de ~~quæstie~~, ~~wanneer de~~ samenloopende misdrijven samenhangend worden, d. i. ~~wanneer~~ de dader of de daders het ééne misdrijf hebben ~~gepleegd~~, om zich de middelen te verschaffen tot het plegen van het ~~andere~~ misdrijf of de uitvoering daarvan te bevorderen of ~~tot andere~~ brengen of om zich tegen de vervolging ~~wegens het andere~~ misdrijf te beveiligen. In dat geval is voeging, ~~gelijktijdige~~ behandeling door denzelfden rechter, voorgeschreven.

Maar ook dan nog schijnt mij dit bezwaar niet overwegend. In de eerste plaats vond ik in de Memorie van Toelichting van een ontwerp-wetboek van strafvordering, uitgegeven in 1862 te 's-Gravenhage bij de gebroeders Belinfante, dat in die gevallen voeging, hoewel wenschelijk, volstrekt niet altijd noodzakelijk werd geacht (1) en men zou dus kunnen bepalen, dat bij militaire en commune misdrijven geene voeging zou plaats

(1) Intusschen zouden de voordeelen der voeging door de nadeelen worden overschaduwd, indien, om die voordeelen te verkrijgen, de behandeling van de eene zaak werd vertraagd, om die eener andere daaraan te verbinden; daarom wordt in het hier voorgesteld artikel, de voeging in de daarbij bedoelde gevallen slechts dan verplichtend gesteld, wanneer gelijktijdige aanbrengring plaats heeft; terwijl zelfs in dat geval voeging zal zijn uitgesloten, wanneer het belang van het onderzoek zich daartegen verzet. Waar b.v. dezelfde persoon meerdere misdrijven heeft gepleegd op ver van elkander liggende plaatsen, zal het belang van het onderzoek kunnen vereischen, dat de plaats, waar elk dier misdrijven is begaan, ook die zij der be-rechting van elk dier misdrijven. . . . De rechter moet evenwel in geen geval kunnen oordeelen over een misdrijf, waarvan de kennis-neming zijne bevoegdheid te boven gaat; zoo moet een kantonrechter nooit kunnen oordeelen over een misdrijf, waarover de recht-bank vonnist; wol omgekeerd eene rechtbank over een misdrijf, dat zonder de voeging tot de kennisneming zou behooren van het kan-tongerecht. Niettemin moet ook den hoogerem rechter de bevoegd-heid ontzegd worden om kennis te nemen van een misdrijf, dat tot de competentie behoort van een lagere rechter, wanneer dat laaist-bedoeld misdrijf is begaan in medeplichtigheid met anderen, omdat het misdrijf, waaraan dezen vreemd zijn, niet het gevolg moet heb-ben, dat zij daardoor worden onttrokken aan den rechter, die tot de kennisneming van hun misdrijf door de wet wordt aangewezen.

hebben. Maar in de tweede plaats, indien men uit een rechtskundig oogpunt dit liever niet wilde, zou dit bezwaar toch alleen dan eenigszins belangrijk zijn te achten, wanneer men in het opdragen van die commune misdrijven aan den burgerrechter en van de militaire misdrijven aan den militairen rechter volstrekt geene uitzonderingen wilde toelaten. Intusschen bestaat geen regel zonder uitzonderingen; men vindt ze ook in onze tegenwoordige wet en zou nu alleen de toekomstige wet met betrekking tot de militaire jurisdictie die niet mogen hebben?

In den twaalfden titel van het bovengenoemd ontwerp-wetboek van strafvordering zijn reeds bepalingen aangegeven omtrent de wijze, waarop voeging zou kunnen tot stand gebracht worden van misdrijven, waarover in gewone omstandigheden de militaire en de burgerlijke rechter moet oordeelen. En nu zou men verder tweeeërlei weg kunnen volgen: óf dien rechter van alle zaken doen kennis nemen, die het feit moest berechnen, waartegen de zwaarste straf is bedreigd of ten allen tijde den burgerrechter doen oordeelen. Dit laatste zal, tenzij de voeging van militaire en commune delicten onbestaanbaar wordt verklaard, ook noodzakelijk in toepassing moeten komen ten opzichte van samenhangende misdrijven, waarin ook burgerpersonen betrokken zijn.

Dan zou wel de burgerrechter geroepen kunnen worden om te oordeelen over militaire delicten; doch, zooals boven is gezegd, zie ik daarin bij eene goede wet volstrekt geen bezwaar en laat ik hier nog bijvoegen, dat deze regeling bij samenhangende misdrijven, waaraan burgers hebben deelgenomen, ook wordt gehuldigd in de Fransche Code de justice militaire van 1857, dus uitgevaardigd in een tijd, toen het militair element aldaar nog grooten invloed had.

Welken weg men ook volgt, in elk geval zal het noodzakelijk zijn een juist verband te brengen tusschen de militaire straffen en die van het gemeene recht. De nu bestaande militaire gevangenisstraf en de militaire detentie zouden dan ook m. i. gevoegelijk kunnen worden herdoopt in gevangenisstraf en hechtenis, de laatste misschien voor sommige militaire mis-

drijven alternatief te bedreigen met plaatsing in eene klasse van discipline tot een duur, gelijk tweemaal den duur der hechtenis; terwijl de militaire cassatie zou kunnen vervallen of tot bijkomende straf teruggebracht worden.

Een tweede bezwaar van den heer Pols was, dat de wettelijke afscheiding tusschen militaire, gemengde en commune delicten onmogelijk zoo te regelen is, dat niet steeds de qualificatie zal afhangen van de eene of andere omstandigheid, omtrent wier feitelijke aanwezigheid onzekerheid of strijd kan bestaan. Als voorbeeld wordt daarvoor aangehaald het geval van belediging of mishandeling van een meerdere in rang.

Om dit feit, dat reeds tot de commune misdrijven behoort, als insubordinatie te beschouwen, is niet alleen noodig, dat de beledigde of mishandelde een meerdere in rang zij, maar ook dat de belediger of mishandelaar met die qualiteit bekend zij geweest; en hierbij zou het kunnen voorkomen, dat de militaire rechter van oordeel was, dat de beklagde den beledigde of mishandelde niet als zijn meerdere gekend had en de burger-rechter, naar wien dan de zaak verwezen zou worden, het tegenovergesteld gevoelen zou zijn toegedaan, terwijl deze beslissing eerst zou worden uitgemaakt door de einduitspraak.

Zoodanige jurisdictiegeschillen en vooral verwijzingen van den eenen naar den anderen rechter zouden zeer talrijk worden, den snellen en geregelden loop der justitie vertragen en lichtelijk zelfs tot eene zeer nadeelige spanning tusschen de beide soorten van rechterlijke autoriteiten leiden. De ondervinding leert dat er te dien opzichte geen gevaarlijker conflicten zijn. En aan die conflicten zal zelfs de Hooge Raad, aan wien nu hare beslechting is opgedragen, meermalen geen einde kunnen maken; want afgescheiden dat deze dan uitspraak zou moeten doen over het al of niet bewezene van een feit, zou ook die uitspraak moeilijk bindend geacht worden, daar men toch den militairen rechter niet zou kunnen noodzaken in een strafgeding als bewezen aan te nemen, wat volgens zijne overtuiging niet bewezen is.

Ter weerlegging van dit bezwaar zij het mij vergund allereerst met bescheidenheid op te merken, dat de zeer nadeelige

spanning, waartoe die jurisdictiegeschillen zouden aanleiding geven, m. i. wel wat te hoog is aangeslagen. Die spanning in vroegere dagen ontstond niet uit negatieve conflicten van jurisdictie, waarbij beleefdelyk wordt opgemerkt: „ik geloof dat deze zaak tot uwe competentie behoort”; maar uit positieve conflicten als de militaire rechter ten onrechte zeide „dit berecht ik, gij blijft er af.” Toekennen van rechten stemt den mensch — en de rechter is ook een mensch — eer tot verzoening dan tot strijd.

Maar nu de rechtsquaestie. Zou er geene regeling te bedenken zijn, waardoor die renvooien en jurisdictiegeschillen niet zoo talrijk werden en tevens ook aan het laatstopge-noemde bezwaar werd tegemoet gekomen?

Ik wil trachten een denkbeeld aan te geven, daarbij vooropstellende, dat de rechtspleging voor de militairen zooveel mogelijk in overeenstemming worde gebracht met de burgerlijke strafvordering. Men heeft wel dikwijls beweerd, dat in militaire strafgedingen spoedige afdoening wenschelyk is, maar of die twee of drie maanden duurt, mits niet langer dan in het burgerlijke, mag vrij onverschillig worden geacht en vooral mag eene spoedige afdoening niet ten koste van minder waarborgen voor goed recht verkregen worden.

Ik stel mij dan het volgende verloop voor. Evenals nu beslist de garnizoenscommandant of de corpscommandant — desnoods na ingewonnen advies van den auditeur-militair — over het al of niet in rechten vervolgen van een militair delict; doch deze beslissing is slechts voorloopig. Dan volgt het onderzoek voor den officier-commissaris, bij welk onderzoek de getuigen niet onder eede worden gehoord, doch beloven de waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen.

Na dit onderzoek wordt door den krijgsraad in raadkamer, al of niet met een geringer aantal rechters dan in den vollen krijgsraad, beslist over het al of niet verleenen van rechtsingang, waarbij ook de onbevoegdheid kan worden uitgesproken of nadere instructie worden gelast. Neemt men nu in aanmerking, dat deze beslissing dan wordt genomen nagenoeg op dezelfde stukken, waarop volgens onze tegenwoordige rechtsple-

ging einduitspraak plaats heeft, dan zal men, om bij het gestelde geval te blijven, nit die stukken in de meeste gevallen toch wel kunnen opmaken of het is aan te nemen, dat de mindere den meerdere gekend heeft, ja dan neen. Van deze beslissing kan appel en cassatie of alleen cassatie — geheel in overinstemming met het wetboek van strafvordering — worden toegelaten.

Blijft nu na toepassing van deze rechtsmiddelen de onbevoegdheid gehandhaafd, dan komt de zaak voor den burgerrechter en nu zal men toch wel willen toegeven, dat ook eene onbevoegdverklaring van dezen, ten opzichte van wiens beslissing dezelfde rechtsmiddelen kunnen worden aangewend tot de hooge uitzonderingen zal behooren. Voor die enkele malen, dat dit evenwel mocht geschieden en de onbevoegdverklaring bij burger- en militairen rechter beiden berust op het al of niet bewezene van een feit, in welke beslissing beide rechters eene tegenovergestelde meening zijn toegedaan en de Hooge Raad dus geen van beiden kan dwingen een der feiten, die het misdrijf vormen, wettig en overtuigend bewezen te verklaren — voor die enkele malen zou de knoop kunnen worden doorgelukt, met aan den Hoogen Raad de bevoegdheid toe te kennen een gemengd college van burgerrechters en militairen samen te stellen, aan hetwelk de einduitspraak werd opgedragen. Ik betwijfel intuschen of dit dikwijls, zoo al ooit, zal behoeven te geschieden.

Het derde bezwaar. Het aantal commune misdrijven, dat door onze militaire vierscharen wordt berecht, is over het algemeen zeer gering. Daaronder zijn er, wier gestrengte repressie ook in het belang der militaire discipline noodzakelijk is en met meerdere kracht door de militaire justitie en discipline kan geschieden. Zoo onderlinge vechterijen, mishandelingen, beledigingen en dergelijke, zelfs geringe diefstallen of andere misdrijven tegen de eigendommen onder militairen onderling gepleegd, ontuchtige handelingen of aanrandingen van de eerbaarheid, voor zoover ze betrekking hebben op een ondeugd, in de kazernes meermalen voorkomende.

Al die feiten zijn moeilijk onder de gemengde delicten te brengen en doet men het, dan wordt het aantal commune mis-

drijven zeer gering. En onder deze worden nog niet zelden vele, met name kleine diefstallen, gepleegd met bijoogmerken, die met den militairen dienst in verband staan.

Wat de geringheid der commune misdrijven betreft, de heer van der Hoeven gaf in 1875 op, dat van de 400 zaken, die jaarlijks door de krijgsraden behandeld worden, in globale cijfers 200 militaire, 120 commune en 80 gemengde delicten zijn; de kolonel den Beer Poortugael, dat in 1879 van de 488 zaken 276 militaire, 147 commune en 65 gemengde delicten waren. Aangezien nu verschillende gemengde delicten — dat zijn die, waartegen, hoewel reeds strafbaar volgens het gemeene recht, wegens eene of andere omstandigheid van militair belang zwaardere of andere straf bij de wet is bedreigd — tot de commune te brengen zijn, bedraagt dan dit aantal $\frac{1}{3}$ tot $\frac{1}{2}$ van het geheel, hetwelk toch niet zoo gering is te achten.

Dat er onder die commune misdrijven zijn, wier gestrengere repressie met meerdere kracht door de militaire *justitie* kan geschieden, mag ik niet toegeven. De militaire rechter moet evenals de burgerrechter bij het oordeelen over misdrijven acht geven op alle verzwarende en verlichtende omstandigheden en volgens dezelfde wet rechtsprekende mag de militaire rechter geen zwaarder straf opleggen dan de burgerrechter zou doen. Anders is het, waar de bestraffing van overtredingen, waartegen ook in de gewone strafwet straf is bedreigd, ter disciplinaire afdoening aan den militairen bevelhebber zijn overgelaten; dit geschiedt ook thans reeds. Zoo bedreigt art. 20 van het Regl. v. Krijgstucht straf tegen al wie zich schuldig maakt aan kijverijen en vechterijen, hetzij met hunne kameraden onderling of met de burgers of ingezetenen; of wie geringe excessen, baldadigheden of insolentiën pleegt op de straat of in burgerhuizen of drinkwinkels, voor zooverre dezelve uit dronkenschap, brooddrunkenheid of losbandigheid zijn geschied; en art. 24 tegen al wie zich in den drank te buiten gaat of zich aan liederlijke conduites overgeeft.

Deze feiten tellen reeds nu niet mede onder de commune delicten en kunnen dus, indien zij ter afdoening aan den militai-

ren bevelhebber blijven overgelaten, geen invloed uitoefenen op de bestaande verhouding.

Dit derde bezwaar, en daarom heb ik het tot het laatste bezwaard, hangt echter samen met de quaestie over het al of niet toekennen van het oordeelen over de gemengde delicten aan den militairen rechter en tevens met de grens tusschen disciplinaire en rechterlijke macht.

In die hierboven opgegeven artikels toch zijn, als ik ze zoo noemen mag, gemengde overtredingen erkend, zonder dat evenwel de grens, waar de disciplinaire macht ophoudt en de rechterlijke macht moet optreden, zelfs eenigszins is afgebakend. Dat hierdoor onzekerheid kan ontstaan is nog niet lang geleden aan het licht gebracht bij het uitvaardigen der wet tot betengeling van openbare dronkenschap. Van rechtsgeleerde zijde is toen beweerd, dat ook de militairen, die zich aan dronkenschap in 't openbaar schuldig maakten, volgens die wet gestraft en dus voor den krijgsraad moesten gebracht worden. M. i. ten onrechte. Ik geloof, zooals ik boven reeds opmerkte en elders ook uit de geschiedenis der militaire disciplinaire macht heb trachten aan te toonen (1), dat voor die overtredingen, waartegen en in het wetboek van strafrecht en in het militair strafwetboek, waartoe ook het Reglement van Krijgstucht behoort, straf is bedreigd, de militaire bevelhebber als de lagere rechter straf moet bepalen en zijne disciplinaire macht rechtsmacht is.

Het schijnt mij ook volstrekt niet onrechtvaardig toe, dat die overtredingen door den militairen bevelhebber meestal zwaarder worden gestraft dan in het algemeen strafwetboek is voorgeschreven; zij toch dragen niet alleen een zuiver algemeen, maar wel degelijk ook een speciaal militair karakter. De tucht eischt orde van den soldaat, en in de kazerne en daar buiten; en waar hij die orde stoort, zij 't door geringe overtredingen, is eene zwaardere straf dan voor den burger gerechtvaardigd. Een duidelijker grens dan nu is aangegeven tusschen disciplinaire en rechterlijke macht, mag intusschen niet ongewenscht worden geoordeeld.

(1) Weekblad van het regt No. 4757.

Van de gemengde overtredingen komen wij als van zelf op de gemengde misdrijven. De kolonel den Beer Poortugael heeft in zijn praeadvies de tegenwoordig in het Crimineel Wetboek voor vreedstijd erkende gemengde delicten naar den burgerrechter verwezen; de heer Pols meende dat, waar het militair belang vordert, dat eene bepaalde overtreding op andere en zwaardere wijze wordt gestraft, hetzelfde geldt als voor de militaire delicten. Met 27 tegen 17 stemmen vielen de ter vergadering der *Juristenvereeniging* aanwezige rechtsgeleerden het stelsel van den eerstgenoemden praeadviseur bij.

Ik zou aarzelen mij bij die meerderheid aan te sluiten en wel om het door mij vooropgestelde beginsel. Waar militaire verplichtingen niet zijn nagekomen, onder welke omstandigheden ook, moet de militaire superieur oordeelen.

En nu kan men misschien zelfs wel diefstal, in de kazerne gepleegd, tot de commune misdrijven brengen; maar diefstal b.v. door een schildwacht gepleegd van goederen, die aan zijne bewaring zijn toevertrouwd, schijnt mij tevens eene belangrijke schending van het militair consigne.

Maar er is meer. Volgens onze tegenwoordige wet maakt zich schuldig aan overtreding tegen de krijgstucht al wie in hooger rang gesteld zijnde, zich eenige feitelijkheden of honende uitdrukkingen tegen zijn ondergeschikte veroorlooft of ook eene onbehoorlijke correctie tegen denzelfden uitoefent of doet uitoefenen. Die feiten schijnen mij toe, hier met veel te geringe straf te zijn bedreigd.

In het Duitsche Militär-Strafgesetzbuch wordt het Miszbrauch der Dienstgewalt in 12 artikels geregeld (als bijlage C opgenomen); art. 229 van de Fransche Code de justice militaire luidt: „Est puni d'un emprisonnement de deux mois à cinq ans tout militaire qui frappe son inférieur hors le cas de la légitime défense de soi-même ou d'autrui”.

Zou men ook over die vergrijpen, die toch niet zuiver militair zijn, de burgerrechter willen doen oordeelen? Zou men ook wenschen, om nog eens op de bovenbehandelde overtredingen terug te komen, dat de korps- of garnizoenscommandant niet

het recht zou hebben, een soldaat te straffen, die zich in 't openbaar aan dronkenschap schuldig maakte?

Nog eens, waar militaire verplichtingen geschonden worden, moet de militaire superieur oordeelen. De wet bepale, welke feiten als zoodanig strafbaar moeten worden gesteld. Vermoedelijk zal het niet te vermijden zijn, daarin enkele op te nemen, die men nu onder de gemengde delicten rangschikt; wenschelijk blijft het zeker die tot een minimum te beperken.

Hiermede is door mij tevens de derde vraag beantwoord. Over punt a en b van vraag 2, of in oorlogstijd en voor de marine buitengaats de militaire of de burgerrechter over de commune delicten moet oordeelen, geloof ik niet te behoeven uit te weiden. Ook in de *Juristenvereniging* verklaarde men zich in die gevallen vóór den militairen rechter.

De derde vraag: Hoe moeten de rechterlijke collegiën dan zijn samengesteld?

In de *Juristenvereniging* is die hoofdvraag in vijf onderdeelen gesplitst en wel:

1. Behooren, voor zooveel krijgswet de rechtspraak uitoefenen, rechtsgeleerden aan hunne werkzaamheden deel te nemen?

a. met beslissende stem? bevestigend beantwoord.

b. als adviseur? vervalt door die beantwoording.

2. Wordt ook, voor zooveel de krijgswet behouden blijven, eene hervorming der militaire rechtspleging naar de beginselen van het openbaar en mondeling proces dringend gevorderd? bevestigend beantwoord.

3. Vereischt art. 162 der Grondwet, dat de militaire rechtspraak aan het toezicht van den Hoogen Raad onderworpen zij? ontkennend beantwoord.

4. Zoo de Grondwet daarin vrijheid laat of mocht worden herzien, is het dan wenschelijk het middel van cassatie toe te laten tegen uitspraken van den militairen strafrechter? bevestigend beantwoord.

5. Is het behoud van een gemengd college als het Hoog Militair Gerechtshof wenschelijk als rechtsprekende:

a. in eerste en hoogste ressort?

b. in hooger beroep?

c. in revisie?

Deze vraag is op verzoek van den heer Pols, door vele leden ondersteund, niet in stemming gebracht.

Bij de beantwoording dezer vragen dient m. i. nog gelet te worden op verschillende principiële en toevallige eischen, wier veronachtzaming een schadelijken invloed zou kunnen uitoefenen en wel de navolgende:

a. Goede rechtspraak eischt vaste rechters of ten minste voor een eenigszins langdurigen tijd.

b. De rechters moeten zijn de superieuren van den beschuldigde, zoodat, indien officieren beschuldigen zijn, rechters van hooger rang moeten worden benoemd.

c. Het al of niet toelaten en de wijze van appel moet in overeenstemming zijn met de burgerlijke strafvordering.

d. In oorlogstijd moeten er naast de gewone krijgsraden één of meer krijgsraden te velde en in berende of belegerde plaatsen zijn; terwijl het wenschelijk mag worden geoordeeld, dat ook deze niet uit geheel onkundige rechters moeten worden samengesteld.

e. Bij garnizoensverwisseling, verhooging van rang of aanwijzing voor eene andere speciale betrekking moet uittreding uit en vervanging in den krijgsraad mogelijk zijn, zonder veel stoornis in de geregelde en goede afdoening van zaken teweeg te brengen.

Laat mij eerst de grondwettige quaestie omtrent de cassatie behandelen.

Art. 157 der Grondwet houdt in: „Er bestaat voor het geheele Rijk een opperste gerechtshof onder den naam van Hooge Raad der Nederlanden, waarvan de leden door den Koning uit eene nominatie volgens art. 158 worden benoemd” en art. 162: „De Hooge Raad heeft het toezicht op den geregelde loop en de afdoening van rechtsgedingen, alsmede op het nakomen der wetten bij alle rechterlijke collegiën. Hij kan hunne handelingen, beschikkingen en vonnissen, wanneer die met de wetten strijdig zijn, vernietigen en buiten werking stellen, volgens de bepaling, door de wet daaromtrent te maken.”

In de *Juristenvereniging* werd bij meerderheid van stemmen

uitgemaakt, dat uit dit laatste artikel niet volgt, dat de militaire rechtspraak aan het toezicht van den Hoogen Raad onderworpen is. Ik veroorloof mij, de juistheid dier uitspraak te betwisten.

De heer Pols zeide dienaangaande: „Zeer zeker bepaalt art. 162, dat de Hooge Raad het toezicht heeft op den geregelden loop en de afdoening der rechtsgedingen bij alle rechtscollegiën, maar geheel ten onrechte begrijpt men onder deze ook de militaire vierscharen. Vooreerst ziet men voorbij, dat art. 162 voorkomt in de tweede afdeeling van Hoofdstuk V, uitsluitend handelende over den Hoogen Raad en de rechterlijke collegiën, onniet in de eerste afdeeling, handelende over de algemeene regelen omtrent de administratie der justitie.

Het is niet twijfelachtig uit den inhoud en de geschiedenis der tweede afdeeling, dat onder rechterlijke collegiën alleen worden verstaan die bij de wet op de rechterlijke organisatie zijn geregeld. De gansche afdeeling geeft geene aanleiding om aan te nemen, dat zij betrekking heeft op de militaire rechtscollegiën. En juist in de afdeeling, waarover in de algemeene administratie der justitie wordt gehandeld, is omtrent die collegiën door de Grondwet uitdrukkelijk een voorbehoud gesteld.

De wet, zoo leest men in art. 146, regelt het rechtsgebied over het krijgsvolk en de schutterijen. Zonder eenig grondwettig bezwaar kan die afzonderlijke regeling ook de toepassing van art. 162 uitsluiten.”

De hier aangevoerde gronden komen mij niet afdoende voor.

De tweede afdeeling van Hoofdstuk V, ten opschrift dragende: „Van den Hoogen Raad en de Rechterlijke Collegiën” handelt bijna uitsluitend over den Hoogen Raad. Van de rechterlijke collegiën wordt er niet anders in vermeld, dan wat in bovenaangehaald art. 162 staat en dat (art. 163) de leden van de gerechtshoven, zoo die er zijn, en van de rechtbanken van eersten aanleg voor hun leven worden aangesteld, kunnen worden afgezet of ontslagen door rechterlijke uitspraak en ontslagen op verzoek.

Het is waar, dat er speciaal van de militairrechterlijke collegiën niets instaat, maar dit was wel het geval in de Grond-

wet van 1840, evenzeer in die van 1815, terwijl in die van 1814 het hoofdstuk „Van de justitie” niet in twee afdeelingen was gesplitst. Wil men nu uit het niet speciaal vermelden der militairrechterlijke collegiën in de 2^e afdeeling van hoofdstuk V onzer tegenwoordige Grondwet een bewijs putten voor de stelling, dat de Hooge Raad geen toezicht op die collegiën heeft, dan moet men kunnen aantonen, dat het wegnemen dier collegiën uit de tweede afdeeling geschied is met de bedoeling haar aan dat toezicht te onttrekken. Men zal daar intusschen, naar ik meen, in de schriftelijke gedachtenwisseling tusschen Volksvertegenwoordiging en Regeering bij gelegenheid der herziening van de Grondwet te vergeefs naar zoeken. In Bijlage D is hierachter opgenomen, wat daaromtrent in de gedrukte stukken voorkomt.

Ook uit de afzonderlijk gestelde woorden: „de wet regelt insgelijks het rechtsgebied over het krijgsvolk en de schutterijen” is m. i. niet af te leiden, dat de door die wet in het leven te roepen collegiën aan het toezicht van den Hoogen Raad onttrokken zijn. Ware dit het geval, dan zou men met hetzelfde recht die gevolgtrekking kunnen maken ten aanzien van de collegiën, die in het leven zouden geroepen worden door de wet op de rechterlijke organisatie, die in hetzelfde art. 146, dus in dezelfde afdeeling, vermeld is. Ook daarin is den gewonen wetgever algeheele vrijheid gelaten; want in bovengenoemd art. 163 wordt gesproken van: „gerechtshoven zoo die er zijn.”

Met eenigen meerderen grond schijnt men zich te kunnen beroepen op hetgeen de oud-minister Heemskerk in zijn „Practijk der Grondwet” aanhaalt: „Den 21ⁿ Augustus 1848 maakte de heer van Goltstein de aanmerking op art. 162, dat onder *alle rechterlijke collegiën* ook het Hoog Militair Gerechtshof zoude zijn begrepen, terwijl hij liever de militaire rechtspraak zelfstandig buiten toezicht van den Hoogen Raad wilde laten. De minister Donker Curtius wees toen op alinea 2 van art. 146, als die aan den gewonen wetgever volkomen vrijheid gaf in het regelen van de rechtsmacht over het krijgsvolk en de schutterijen.”

De heer Heemskerk zeide ter vergadering van de *Juristen-vereeniging* zelf: „Met dit twijfelachtig antwoord heeft de Kamer zich tevreden gesteld.” Ik zou verder willen gaan en het een ontwijkend of nietsbeteekenend antwoord willen noemen, want, zooals daareven werd opgemerkt, de minister had geheel hetzelfde kunnen zeggen ten aanzien van de burgerlijke rechtbanken. Ook in het regelen der rechtsmacht of het rechtsgebied over hen, die niet tot het krijgsvolk en de schutterijen behooren, werd den gewonen wetgever volkomen vrijheid gelaten: „Er is een algemeen wetboek van strafvordering en van de samenstelling der rechterlijke macht”. Alleen zijn in art. 163 eenige bindende bepalingen gemaakt met betrekking tot de aanstelling voor hun leven en de afzetting of het ontslag van de in de gewone rechterlijke collegiën te benoemen leden.

Hoe bindend de minister Donker Curtius zelf zijn antwoord achtte, kan men opmaken uit het in Bijlage E opgenomen gedeelte van een verslag, onderteekend ook door denzelfden minister en onder dagteekening van 13 November 1848 aan den Koning ingediend, in welk verslag art. 162 wel van toepassing werd geacht op de uitspraken der militaire rechtscollégiën.

Ik begrijp intusschen te goed, dat men aan mijne staatsrechtelijke beschouwingen tegenover die van een lichaam als de *Juristenvereeniging* niet dadelijk veel vertrouwen zal schenken en daarom heb ik mij verzekerd van den steun van eenige uitspraken op dit punt, gedaan door personen, aan wie men eenige autoriteit toch wel niet zal ontzeggen en wel door Jonas Daniel Meyer, secretaris der Commissie voor het ontwerpen der Grondwet van 1815, F. de Greve, hoogleeraar te Franeker en president van den Hoogen Raad en C. A. den Tex, hoogleeraar aan het Atheneum te *Amsterdam*, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en Staatsraad in buitengewonen dienst. Om niet te veel in aanhalingen te vervallen, zijn hunne beschouwingen onder de bijlagen (Bijlage F) opgenomen.

Ik ben dus van meening, dat de Grondwet het toezicht van den Hoogen Raad, ook op de militairrechterlijke collegiën niet vrijlaat, maar vereischt.

Het al of niet handhaven van het Hoog Militair Gerechts-

hof als bestendig militairrechterlijk college zou ik alleen afhankelijk willen maken van het al of niet handhaven van het appel op een hooger rechter in gewone strafzaken. Wordt in het burgerlijke het appel afgeschaft of op een rechtbank van denzelfden aanleg aangenomen, dan zou ook het Hof kunnen vervallen.

Blijft het gehandhaafd en wordt alleen de berechting van militaire zaken aan den militairen rechter opgedragen, dan zou ik tevens wenschen, dat dit college onder toevoeging van twee rechtsgeleerden als advocaat-fiscaal en als griffier uitsluitend uit militairen werd samengesteld, evenals de krijgsraden. Het rechtsgeleerd element zetelt dan alleen in den Hoogen Raad.

Als hof van appel zou het evenwel, indien de cassatie werd aangenomen, uit twee kamers moeten bestaan; hieromtrent heb ik ook het gevoel van den vroegeren president van den Hoogen Raad de Greve in de bijlagen (Bijlage G) opgenomen. Wil men ook, zooals nu het geval is, de vlag- opper- en hoofdofficieren, de commandanten, die bodems of vestingen hebben overgegeven of verlaten, enz. voor dat Hof laten terechtstaan, hiertegen zou alleen kunnen worden ingebracht, dat dezen zich dan niet in hooger beroep kunnen voorzien. Bij de invoering van cassatie zou echter renvooi naar de andere kamer kunnen plaats hebben.

Intusschen schijnt het mij evenmin aan bezwaar onderhevig, ook die personen ter eerster instantie eventueel voor krijgsraden te brengen, bestaande uit vlag-, opper- en hoofdofficieren, door het Hoog Militair Gerechtshof voor elk geval te benoemen, of door loting of toerbeurt te doen aanwijzen uit hen, die in lagere rangen eenigen tijd aan de militairrechterlijke werkzaamheden hebben deelgenomen. Zulk een krijgsraad zou dan kunnen bijeenkomen in de hoofdplaats van het arrondissement, waar het misdrijf gepleegd was of zoo dit buitenslands mocht gepleegd zijn, in een der arrondissementhoofdplaatsen, door het Hoog Militair Gerechtshof aan te wijzen. Bij het wegvallen van dit Hof zou de benoeming of aanwijzing der leden van zulk een krijgsraad aan den Hoogen Raad kunnen worden opgedragen. Voor de hooge uitzonderingen, in welke die krijgsraad zou moeten wor-

den bijeengeroepen, behoeft het niet noodzakelijk te worden geacht dien permanent te benoemen.

De krijgsraden. Ook dezen moeten uitsluitend uit officieren zijn samengesteld om dezelfde reden als waarom door mij de militaire rechter noodzakelijk wordt geacht. De soldaat moet gestraft worden door zijne meerderen. Het aantal leden 4, 5, 6 of 7 moet op juridische gronden worden uitgemaakt; misschien zou uit een militair oogpunt een oneven aantal rechters aanbevelenswaardig blijven; waar van vijf meerderen drie het schuldig uitspreken, schijnt mij straffen gerechtvaardigd; terwijl bij krijgsraden van zes leden dit aantal niet voldoende zou zijn en vrijspraak zou moeten volgen.

Aan elken krijgsraad wordt een auditeur-militair, als ambtenaar van het openbaar ministerie en een griffier, beiden rechtsgeleerden toegevoegd. De laatste zou, indien men dit blijft wenschen, rechtskundige voorlichting kunnen geven bij de beslissingen in raadkamer. De officieren moeten echter de rechters zijn in den waren zin des woords; zij moeten beslissen, de president de openbare zittingen leiden, de beslissingen in raadkamer bij afwezigheid van den auditeur-militair genomen, en de verplichte approbatie afgeschaff worden. Daardoor zou de invloed van den auditeur-militair gebroken zijn. Ik zeg volstrekt niet, dat die invloed ten kwade gewerkt heeft, maar de tegenwoordige regeling, volgens welke de ambtenaar van het openbaar ministerie, de strafeischer, tevens rechtskundig adviseur is van de leden van den krijgsraad druist in tegen alle rechtspraktijk.

Bovendien meen ik dat, door de officieren in dezen zelfstandig te maken, de zaak er alleen door kan winnen.

Wanneer men iemand, die vreemd is aan de eene of andere werkzaamheid, een deskundige naast zich geeft, die er in doorkneet is, zullen van de tien, misschien acht, zoo niet meer, het op dien deskundige laten aankomen. Maar stel iemand zelfstandig voor eene hem vreemde zaak, dan zal hij trachten, zich zoo spoedig mogelijk daarin te werken; hij zal er eene eer in stellen, zich niet slechter van zijne taak te kwijten, dan anderen dit voor hem deden; de emulatie wordt opgewekt en dit kan niet anders dan ten goede leiden.

Meermalen heb ik door onze officieren hooren zeggen, dat de zorg voor rechtvaardige vonnissen bij den auditeur-militair en het Hoog Militair Gerechtshof berust; m. a. w., dat de rechters in den krijgsraad er slechts zijn *pour la forme*. Dit is het gevolg van de onvoldoende opleiding en van den uit een rechtskundig oogpunt evenmin te verdedigen invloed van den auditeur-militair en de verplichte approbatie der vonnissen.

Welke officieren moeten in den krijgsraad geroepen worden? Men zou vaste krijgsraden kunnen benoemen; maar dan dienden de rechters eigenlijk buiten de korpsen te staan en zouden daarvoor b. v. in aanmerking kunnen worden gebracht officieren, die niet of minder geschikt waren voor den velddienst, zich vrijwillig daartoe aanboden en geschikt werden geoordeeld. Men zou hen eerst een cursus of college in het algemeen en het militair strafrecht kunnen doen bijwonen en hun bij aanstelling een vast tractement moeten geven.

Bij zoodanige samenstelling der krijgsraden, die, naar ik meen, groote waarborgen voor goed recht zou geven, stuit men echter op twee hoofdbezwaren.

Ten eerste zouden bij het plegen van misdrijven door hooger en in rang toch bijzondere krijgsraden moeten worden benoemd en ten tweede zijn er in oorlogstijd meerdere krijgsraden noodig. Dezen zouden dus uit geheel onkundige rechters worden samengesteld en dat wel juist, wanneer de rechtsmacht van den militairen rechter wordt uitgebreid. Om die redenen reeds schijnt mij dit stelsel niet de voorkeur te verdienen.

Maar behalve deze hoofdbezwaren zijn er nog andere aan verbonden. Bij het bestaan van vaste krijgsraden zouden de officieren in het algemeen nog minder werk maken van het militair recht dan tegenwoordig en men zal mij wel willen toegeven, dat er nu niet veel aan gedaan wordt. Zij intusschen die de wet niet kennen, kennen hunne eigene verplichtingen en die hunner minderen niet en ook niet de rechten van die minderen en dit laatste vooral acht ik een groot nadeel voor de discipline. Erkenning van ieders rechten, rechtvaardigheid is daarvan een van de hechtste steunpilaren. Al wordt een onrechtmatig bevel van een meerdere of een niet met de wet

overeenstemmend voorschrift opgevolgd, omdat de diepgewortelde gewoonte van te gehoorzamen verzet niet in de gedachten doet opkomen, dan doet zoo'n bevel of zoo'n voorschrift toch ontzaggelijk veel nadeel aan de tucht, omdat het onbemerkt ontevredenheid wekt, die zich in 't geheim uit.

Daarbij komt nog, dat ik het wenschelijk blijf oordeelen, dat de korps- of garnizoenscommandanten beslissen of eene zaak voor een krijgsraad moet komen ja of neen; maar ook daarom moeten zij de wet goed kennen, want die beslissing mag niet willekeurig zijn, maar moet gegrond wezen op de wettelijke voorschriften.

Het zij mij vergund, op dit punt nog enkele opmerkingen te maken, naar aanleiding der hier in 1875 gehouden rede van den heer van der Hoeven.

Die geachte spreker wilde toen o. a. aan den officier van justitie, dien hij de plaats van den auditeur-militair wilde doen innemen, de bevoegdheid toekennen om vrij, gelijk hij in den regel in burgerlijke strafzaken vrij is, misschien behoudens tegenorder van den commandant, die zich daarover zal hebben te verantwoorden, gepleegde militaire misdrijven te vervolgen. „Die exorbitante bevoegdheid, die de garnizoenscommandant tegenwoordig heeft,” zoo sprak hij, „geeft aanleiding tot het nemen van allerlei arbitraire beslissingen. De garnizoenscommandant heeft namelijk de uitsluitende bevoegdheid om te beoordeelen of eene zaak van zoodanige *natuur* is, dat ze voor den krijgsraad behandeld of disciplinair afgedaan moet worden. Niet de garnizoenscommandant, maar *de wet* moet bepalen, wie moet worden terechtgesteld. De discretionnaire macht, hem bij artt. 12 en 13 der Rechtspleging gegeven, moet hem alzoo ontnomen worden.”

Ik zou hiertegen willen aanvoeren, dat wanneer de wet moet bepalen, wie moet worden terechtgesteld, de auditeur-militair of de officier van justitie evenmin vrij is te achten als de garnizoenscommandant. In overeenstemming echter met den grond, waarom m. i. de krijgsraden naast de militaire bevelhebbers noodig geoordeeld worden, schijnt het mij met betrekking tot verschillende misdrijven niet zoo verkeerd toe, aan dien bevel-

hebber de beslissing over te laten of de zaak disciplinair dan wel door de rechterlijke macht moet worden afgedaan. Waar van vrijlating sprake is, meen ik dat die in dezen eer aan hem dan aan den auditeur-militair kan worden toegekend.

Elke straf — hetzij die worde opgelegd door den commandant of door den rechter — dient om de tucht (1) te handhaven en daarvoor is die commandant voor zijn korps of voor zijn garnizoen — niet de auditeur-militair — in de eerste plaats de verantwoordelijke persoon, aan wien die verantwoordelijkheid ook veilig kan worden overgelaten. Men zou m. i., zonder dat het eenig nadeel aan de tucht zou toebrengen, met betrekking tot verschillende misdrijven, kunnen voorschrijven, dat door den militairen bevelhebber eerst dan de zaak in handen van den rechter moet worden gesteld, wanneer hij van oordeel is, dat er zwaardere straf moet worden toegepast, dan hij mag opleggen.

Dit stelsel vindt men in de Deutsche strafwet. De *Disciplinar-Strafordnung für das Heer* bevat ten opzichte van de zaken, die disciplinair kunnen worden afgedaan, slechts eene paragraaf:

Der Disciplinarbestrafung unterliegen:

1. Handlungen gegen die militärische Zucht und Ordnung und gegen die Dienstvorschriften, für welche die Militärgesetze keine Straf-Bestimmungen enthalten;

2. diejenigen militärischen Vergehen, deren Bestrafung im Disciplinarwege in leichteren Fällen durch das Einführungsgesetz zum Militär-Strafgesetzbuche für das Deutsche Reich vom 20 Juni 1872, § 3 ausdrücklich gestattet ist.

Welke die laatste *Vergehen* zijn, vindt men in de laatste bijlage.

Die beslissing van den militairen bevelhebber mag intusschen niet willekeurig zijn. Ook onze tegenwoordige wet wil dat niet; zelfs heeft deze om arbitraire beslissingen te voorkomen, aan twee autoriteiten de beslissing opgedragen; eerst aan

(1) Onder *tucht* is te verstaan het samenstel van bepalingen, waardoor de militaire rechten en plichten worden geregeld en de verhouding wordt bepaald tusschen alle militaire personen, welken rang zij ook in de hierarchie innemen.

den korpscommandant en wanneer deze rechterlijke vervolging, na ontvangen klacht, niet noodig oordeelt, moet hij hiervan nog kennis geven aan den garnizoenscommandant. Is dit geen voorschrift ter contrôle?

Dat ook de Regeering die opvatting deelt, mag blijken uit de nog steeds gehandhaafde ministerieele aanschrijving van 30 December 1823, N°. 55 punt 2, inhoudende dat daar de militaire wetten duidelijk de grenzen bepalen der macht, zoo van de justitie als van de commandeerende officieren, op grond derzelve mitsdien ieder militair, die een *misdaad* of *wanbedrijf* heeft begaan, uit dien hoofde voor een krijgsraad moet worden terechtgesteld; terwijl het, wanneer hij slechts aan eene enkele *overtreding* tegen de krijgstucht schuldig is, aan den commandeerenden officier staat, hem deswegens eene disciplinaire straf op te leggen."

Ofschoon hier ten onrechte de driedelige verdeeling der strafbare feiten van den Code Pénal wordt ingevoerd, is de bedoeling van deze aanschrijving duidelijk genoeg. Waar de wet geen recht tot disciplinaire bestraffing gegeven, maar alleen rechterlijke vervolging voorgeschreven heeft, mag dus ook de garnizoenscommandant de zaak niet disciplinair afdoen.

Nu kan hiertegen worden aangevoerd: maar de korpscommandant of de garnizoenscommandant *kan* toch, indien bij wil, eene zaak aan gerechtelijke vervolging onttrekken; doch ook dit schijnt mij in eene eenigszins ernstige zaak hoogst moeilijk, ja bijkans onmogelijk toe, omdat die meetal ruchtbaar zal worden. Art. 317 toch der Rechtspleging bij de landmacht schrijft voor dat, ingevalle den auditeurs-militair eenig misdrijf ambts-halve mocht worden aangebracht of bekend gemaakt, waarover de krijgsraad geene erkenenis heeft, zij onverwijld daarvan kennis geven daar en zoo het behoort, ten einde desaan gaande geprocedeerd of gehandeld worde naar bevinding. Mocht nu al een garnizoenscommandant, tegen het gevoelen van den auditeurmilitair, onwettig eene zaak buiten gerechtelijke vervolging willen laten, dan zou de laatste zich toch nog kunnen wenden tot den commandeerenden officier van het arrondissement, of zelfs, zoo noodig, tot de ministers van oorlog of justitie, en

zou die garnizoenscommandant m. i. dan wel genoodzaakt kunnen worden, het voorschrift der wet op te volgen.

Keeren wij nu weder naar de krijgsraden terug.

Indien ik om bovengezegde redenen niet de voorkeur toeken aan vaste colleges, evenmin kan ik mij vereenigen met het tegenwoordige stelsel.

Nu de divisie-indeeling van het leger vervallen is, zou ik in elke militaire afdeeling, anders bij elke divisie, een krijgsraad wenschen, samengesteld uit 1 hoofdofficier, voorzitter, en 3, 4, 5 of 6 kapiteins en luitenants leden, die minstens twee jaren die betrekking zouden waarnemen en gedurende dien tijd van alle diensten vrijgesteld zijn. In de garnizoenen, waar die krijgsraden zitting hadden, zouden evenveel plaatsvervangende leden worden benoemd, die bij afwezigheid der leden door ziekte als anderszins moeten optreden.

Deze leden en plaatsvervangende leden, genomen uit hen, die zich vrijwillig daartoe aanbieden en geschikt worden geacht, moeten vooraf in de gelegenheid worden gesteld om een college in de algemeene beginselen van strafrecht en in het militair strafrecht bij te wonen of althans beter onderwijs in het militair recht te erlangen, dan nu met den beperkten leertijd en het gemis aan eenige handleiding mogelijk is.

Aan elken krijgsraad wordt een auditeur-militair en een griffier, beiden rechtsgelcerden, toegevoegd.

Is de tijd van aftreden angebroken, dan wordt de nieuwe krijgsraad uit de plaatsvervangende leden samengesteld en in hunne plaats worden nieuwe benoemd.

In geval van mobilisatie zouden de op dat oogenblik functioneerende krijgsraden met hunne auditeurs-militair aan elk der drie divisien van het leger te veld toegevoegd en daarbij een nieuwe griffier kunnen worden aangesteld. De plaatsvervangende leden zouden de rechterlijke zetels hunner voorgangers moeten innemen om recht te spreken over de bezettingstroepen en de schutterijen; de griffiers bij de tot dien tijd toe functioneerende krijgsraden zouden daarbij als auditeurs-militair aangesteld en nieuwe griffiers kunnen worden benoemd. In onze oorlogsorganisatie is weliswaar slechts op één krijgsraad te veld

gerekend en zijn slechts zeven officieren daarvoor uitgetrokken bij het groote hoofdkwartier; maar als men aan den zoo dikwijls geuiten eisch, dat in oorlogstijd vooral om dadelijke voorbeelden te stellen, spoedige rechtsbedeeling noodzakelijk is, gevolg wil geven en dien eisch niet alleen in ijdele woorden wil doen bestaan, dan geloof ik, dat men bij de uitbreiding en van het leger en van de rechtsmacht van den militairen rechter in oorlogstijd ook op de voor memorie uitgetrokken leden en ambtenaren der militairrechterlijke macht bij elke divisie zal moeten kunnen rekenen. Ik meen ten minste wel gehoord te hebben, dat in *Atjeh* de krijgsraadzaken alles behalve vlug konden behandeld worden. Rekent men nu, dat onze krijgsmacht in oorlogstijd met de schutterijen minstens tienmaal sterker zal zijn, dan zouden zes krijgsraden nog niet te veel kunnen worden geacht.

Voor de marine zou een tijdelijke krijgsraad b. v. te Amsterdam gevestigd en zouden zoo mogelijk eveneens plaatsvervangende leden kunnen worden benoemd.

Men heeft meermalen voorgesteld een permanenten president aan te stellen en voorzeker is hiervoor wel wat te zeggen met het oog op de leiding der openbare zitting en mondelinge onderzaging, waarvoor niet iedereen dadelijk geschikt kan worden geoordeeld. Toch geloof ik niet, dat dit voorstel aanbevelenswaardig mag worden geacht en wel omdat de invloed van den auditeur-militair na verloop van tijd zou zijn overgegaan op den president en mag dit minder tegen de regelen der rechtspractijk indruisen, uit het oogpunt van de zoo zeer gewenschte onafhankelijkheid der rechters schijnt het mij verkeerd toe.

Wij worden er niet voor opgeleid om vrij tegen onze meerderen te zeggen: ik ben dat niet met U eens, ik geloof dat Gij dat verkeerd inziet, en om onze collega's in het bijzijn dier meerderen te trachten te overtuigen, dat het gelijk niet aan hunne zijde is, en uit een militair oogpunt beschouwd is dat ook zeer goed. Maar wanneer wij een plicht hebben waar te nemen, waarbij zelfstandigheid eene groote deugd te noemen is, bij welker vervulling eigenlijk van geen meerdere of mindere sprake is en wij in het belang van de beschuldigten of van het recht

somtijds misschien met kracht moeten opponeeren tegen wie ook, daar zou men m. i. verkeerd doen ons eventueel een tegenpartij te geven in een meerdere in rang, tegen wien wij door zijne langdurige ervaring niet zouden zijn opgewassen en wien routine wel eens tot hardnekkig volhouden op sommige punten zou kunnen nopen. Wordt de president tegelijk met en voor even langen tijd als de andere leden aangesteld, dan is dit bezwaar minder te duchten. Gedurende den tijd, dat de aanstaande president als plaatsvervangend lid is aangewezen, kan hij zich o. a. ook door bijwonen der zittingen voor de waarneming zijner taak voorbereiden.

De zittingen der krijgsraden moeten, zooals de grondwet voorschrijft, behoudens de uitzonderingen in het belang der openbare orde en zedelijkheid, door de wet vast te stellen, openbaar zijn; terwijl aan den beschuldigde in gelijke mate als in het burgerlijke rechtskundige bijstand moet worden verleend. Ducht men onthullingen omtrent meerderen, die nadeelig zouden kunnen worden geacht voor de discipline, dan zou aan den krijgsraad het recht kunnen worden toegekend tot beperking van het militair auditorium tot diegenen, welke van hooger en gelijken rang of graad zijn dan hij omtrent wien men die onthullingen vreest.

Eindelijk de instructie. Deze moet in elk garnizoen geschieden door een kapitein of luitenant, die bijzonder daarvoor geschikt is, bij voorkeur gekozen uit hen, die vroeger tijdelijk lid van een krijgsraad zijn geweest, en voor een of twee jaren benoemd wordt. In kleine garnizoenen is deze, zoolang de instructie duurt, vrij van dienst; in groote garnizoenen zou hij daarvan geheel vrijgesteld kunnen worden. Voor de instructie der misdrijven, door soldaten van de verschillende wapens gepleegd, wordt steeds dezelfde officier genomen, die in geen geval lid van een krijgsraad mag zijn. Hem wordt een tweede officier (dus nooit een auditeur-militair), bij toerbeurt te benoemen, als secretaris toegevoegd, die gedurende de dagen van instructie wordt vrijgesteld van dienst.

En hiermede, Mijne Heeren, ben ik aan het slot van mijn voordracht gekomen. Met vrijmoedigheid heb ik mijn gevoelen

omtrent de rechtsmacht van den militairen rechter en de samenstelling der militairrechterlijke collegiën geuit. Gij zult het wel willen beschouwen als eene zwakke poging, om na de belangrijke praeadviezen en debatten in de *Juristenvereniging* nogmaals van militaire zijde over de quaestie eenig licht te werpen.

De Voorzitter. Mijne Heeren! Heeft men wel eens hooren beweren, dat de spreker, die zijn onderwerp grondig en uitvoerig behandelt, minder kans heeft zijn gehoor te boeien, dan hij die zich tot enkele hoofdzaken bepaalt, ik wijs op het voorbeeld van hedenavond om de stelling te handhaven dat, mits het onderwerp met talent zij verwerkt en uit het gesprokene blijke van den gloed der overtuiging, men ook bij uitvoerige bespreking zijn gehoor onvermoeid kan bezig houden.

Ik vervul bij dezen de aangename taak den geachten spreker den dank der vergadering te betuigen voor de moeite, die hij zich heeft getroost en open thans gaarne de gelegenheid voor hen die, naar aanleiding van het gesprokene, eenige opmerkingen wenschen te maken of inlichtingen te vragen.

De heer Mr. R. W. D. HEYLIGERS:

Na de woorden, door u gesproken, Mijnheer de Voorzitter, zal het wel onnoodig zijn nog te verklaren, dat ik met de meeste aandacht de uitvoerige rede van den geachten spreker heb gevolgd.

Voor een groot deel ben ik het met den spreker eens, waar hij het beginsel verdedigd heeft dat de militaire rechter moet rechtspreken over alle zaken, waarin militairen betrokken zijn, met uitzondering van die, welke tot het burgerlijk recht betrekking hebben. Al wat tot het gebied van het strafrecht behoort, moet ook door den militairen rechter gestraft worden.

In een ander opzicht verschil ik echter in gevoelen met den geachten spreker. Bij al hetgeen gezegd is over de vraag of de militaire rechtspraak over militairen moet worden gehandhaafd, is de spreker uitgegaan van een ander standpunt dan waarop ik meen, dat men zich moet plaatsen. Hij toch heeft

zich niet in de eerste plaats afgevraagd: wordt er goed recht gesproken, maar wel als beginsel vooropgesteld: allen zijn burgers en voor allen moet dus gelijk recht gelden.

Dit nu ben ik ten aanzien van de militairen niet eens. Neen; de soldaat is niet in de eerste plaats burger, maar wel in de eerste plaats soldaat; als zoodanig nu is hij niet vrij en kan van geen bepaalde rechten sprake zijn. Er kan alleen verschil hierin bestaan, of hij voor een specialen dienst gecommandeerd wordt dan wel of hij tijdelijk, ofschoon steeds dienstplichtig, vrij van dienst is. Zelfs een officier, die met verlof is, is nog niet vrij; want men kan hem telegrafeeren om op zijn post terug te komen, en dan moet hij daaraan voldoen.

De militaire stand is een afzonderlijke stand, die zijne eigenaardigheden heeft, en die men niet kan kennen, als men daarmede niet in voortdurende aanraking is. De meeste burgers nu kennen die eigenaardigheden niet en zeggen daarom: de soldaat is ook burger. Maar zoo algemeen opgevat, is dat onjuist.

In onze tegenwoordige wetgeving is daarvan dan ook geen sprake. De militair staat in de eerste plaats onder de militaire wetten. In artikel 13 van het Crimineel Wetboek staat uitdrukkelijk: dat de militair onderworpen is aan het militaire recht; alle overtredingen of misdrijven moeten volgens de militaire Strafwetten gestraft worden en alleen dan, wanneer deze daarin niet voorzien, is de algemeene strafwet van toepassing. Het Reglement van krijgstuicht is even goed een strafwet als het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande of als het nog niet ingevoerde strafwetboek.

Eu gaat men nu uit van het juiste beginsel, dat de militairen een afzonderlijken stand vormen, dan vervallen ook de beschouwingen, op de juristenvergadering geleverd, omtrent het gelijk recht voor allen. Ik zie ook de noodzakelijkheid daarvan niet in, ofschoon de militaire wetten, die ik niet zal aanhalen als voorbeelden van stijl of van juiste berekening van straf, in hare onderdeelen wel eenige wijziging zouden kunnen ondergaan.

Doch een andere vraag is deze: geeft onze militaire justitie, zooals zij sedert 1814 bestaat, gegronde aanleiding om geheele

verandering te wenschen? En dan is mijn antwoord bepaald neen.

Gedurende 25 jaren was ik advocaat bij het Hoog Militair Gerechtshof; ik heb daar veel zaken zien behandelen en ik moet erkennen dat de rechtspraak nog volstrekt zoo slecht niet was. Wanneer er een enkele maal vrijspraak volgde, dan was dit steeds op rechtskundige gronden. Later was ik 19 maanden advocaat-fiscaal en nu wil ik wel erkennen, dat de vonnissen van de wachtschepen in den regel niet zoo goed waren als die van de krijgsraden. De reden hiervan moet m. i. hieraan worden toegeschreven, dat de fiscaal niet is rechtsgeleerde, maar alleen officier van administratie en het door dezen af te leggen examen loopt alleen over de vraag of zij genoegzaam bekend zijn met de wetboeken.

Sinds de laatste 8 jaren ben ik hier ter stede auditeur-militair en ik kan gerust verklaren dat de rechtspraak is goed en onpartijdig; ieder krijgt wat hem toekomt.

Zooals de krijgsraden thans zijn samengesteld, heeft de auditeur nog al veel invloed; maar dat ligt in den aard der zaak. Wanneer hij zijne meening goed weet uiteen te zetten, dan is de militaire rechter ook zeer goed voor overtuiging vatbaar. Meermalen is het evenwel gebeurd, dat de krijgsraad het in zijne uitspraken niet eens met mij was. Dit neemt echter niet weg dat het m. i. wenschelijk blijft, dat de auditeur-militair de eigenlijke leiding heeft van het proces.

De geachte spreker van dezen avond wenscht dat de president voor één jaar worde benoemd. De heeren weten echter hoe het gaat. De president krijgt de stukken niet in handen en de officieren-commissarissen onderzoeken ook de stukken niet, dan alleen gedurende het verhoor van getuigen en beklaagden; de zaak zou anders te lang duren en de delinquent te lang zitten. Mijn streven is nu steeds den man niet lang te laten zitten; in den regel is binnen 14 dagen het vonnis geveld en uitgesproken. Alleen in zware zaken duurt het wat langer, omdat dan meer getuigen moeten worden gehoord.

De zaak wordt door mij aan den krijgsraad voorgedragen; het voor en tegen wordt steeds door mij besproken; de man

wordt gehoord; ieder lid van den krijgsraad kan hem vragen doen en zoo weet ieder genoeg van de zaak.

Wanneer toch de rechter zou moeten rechtspreken alleen op het voorlezen der stukken, dan vraag ik, of deze wel in staat zou wezen alle punten juist te vatten. Ik betwijfel het. Daarentegen wordt juist door de mondelinge voordracht het zich vormen van een oordeel gemakkelijk gemaakt.

Om die redenen zou ik niet zijn voor de inrichting der krijgsraden zooals de spreker die wenscht. Zooals de krijgsraden thans zijn samengesteld, geloof ik dat zij zeer goed werken.

Wat evenwel de cassatie betreft, daar ben ik voor. Ik geloof ook dat het wenschelijk is in het belang van den man, dat de Hooge Raad er steeds over kunne oordeelen of de wet behoorlijk is toegepast.

Evenwel mag mijns inziens het Hoog Militair Gerechtshof ook niet ontbreken. Ik acht het wenschelijk, dat in dat Hof drie juristen zitting hebben opdat men zeker zij, dat de vonnissen van de krijgsraden ook juridisch goed zijn.

Het hebben van een rechtsgeleerden griffier bij den krijgsraad acht ik niet noodig. Het gevolg daarvan toch zou wezen, dat de griffier tegenwoordig bleef bij de beraadslagingen van den krijgsraad en eigenlijk diens adviseur zou wezen. Daargelaten nu nog de minder aangename verhouding, die daaruit zou kunnen ontstaan, acht ik dit minder goed, omdat de griffier de zaken niet kent, en de auditeur-militair al de stukken in handen heeft en het proces heeft gevoerd.

Overigens meen ik te mogen zeggen, dat verandering zeker niet noodig is in het belang van den aangeklaagde; ik tenminste heb meermalen, wanneer een der heeren zeer zwaar wilde straffen, er op gewezen, dat er geen aanleiding was om van de gewone mate van straf af te wijken.

De auditeur-militair is toch verplicht den krijgsraad te wijzen op al hetgeen tot versooning van den delinquent kan strekken of tot verzachting van de hem op te leggen straf kan worden aangevoerd.

Ik meen hiermede de voornaamste punten uit de rede van den geachten spreker te hebben besproken.

De heer KOOLEMANS BEYNEN. In de eerste plaats mijn dank aan den heer Heyligers voor de welwillende wijze, waarop hij mijn -voordracht besproken heeft. Naar aanleiding daarvan nog een enkel woord.

Die geachte spreker wil den militairen rechter laten oordeelen over alle vergrijpen door militairen gepleegd, daarbij van het beginsel uitgaande, dat de militaire stand is een afzonderlijke stand in de maatschappij en dat de militair niet in de eerste plaats staatsburger is. Ik kan dit niet toegeven. Naar mijn gevoelen is de militair wel in de eerste plaats staatsburger en vervult hij in den staat eene betrekking, die hem, voor zooveel noodig, bijzondere verplichtingen oplegt, welke in afzonderlijke wetten zijn omschreven.

Maar dit is ook met andere ambtenaren het geval; ook aan hen zijn bijzondere verplichtingen opgelegd, wier niet nakoming speciaal voor hen als ambtsmisdrijven zijn strafbaar gesteld. Ook de rechterlijke macht vervult eene bijzondere betrekking en is in het waarnemen daarvan aan afzonderlijke wetten gebonden. Toch blijven ook de leden der rechterlijke macht in de eerste plaats staatsburgers.

Wij zijn allen staatsburgers geboren en verliezen door het bekleeden van de eene of andere betrekking geene der rechten, ons als zoodanig toegekend.

In sommige landen is dit voor den militair wel het geval; maar bij ons gelukkig niet. Onze Grondwet kent aan alle Nederlanders dezelfde rechten toe. Ik meen dus, dat het moeilijk te bewijzen zal zijn, dat in ons land de soldaat in de eerste plaats militair is.

Tot staving van zijn gevoelen zeide de heer Heyligers, dat de militair altijd in dienst is, in zooverre, dat hij of voor een bepaalden dienst is gecommandeerd of daartoe elk oogenblik kan geroepen worden en dat dit beginsel ook in onze tegenwoordige wetgeving gehuldigd wordt.

Maar onze tegenwoordige wetten spreken toch nitdrukkelijk van „in den dienst” en „buiten dienst”; en wat betreft het elk oogenblik tot dienst kunnen geroepen worden, dit hebben wij met vele ambtenaren gemeen. De officier van justitie b. v.

is in dienst, wanneer hij zijne functiën waarneemt in 't par-
ket; maar wanneer hij buiten dienst is en hem wordt bekend
gemaakt dat er een misdrijf is gepleegd, is hij dan niet ver-
plicht, terstond alles in het werk te stellen, wat tot het
onderzoek dienstig is en stelt hij dan ook niet meermalen dade-
lijk de aan hem ondergeschikte ambtenaren daartoe in dienst?

Verder wordt een beroep gedaan op art. 13 van het Crimi-
neel Wetboek. Maar dit artikel zegt juist, dat het gemeene
recht op den militair toepasselijk is wegens alle zoodanige mis-
drijven en overtredingen, waarop bij het Wetboek voor het
krijgsvolk te lande geene bijzondere straf is gesteld en welke
den militairen dienst niet betreffen. Nu wil ik ook in overeen-
stemming daarmede den militairen rechter over die laatste
delicten, den gewonen rechter over de eerste doen oordeelen.

De geachte spreker vindt verder onze rechtspleging nog zoo
slecht niet; ieder krijgt wat hem toekomt; terwijl het ook z. i.
wenschelijk blijft, dat de auditeur-militair de eigenlijke leiding
heeft van het proces.

Ik wil niet tegenspreken, dat ieder krijgt wat hem toekomt;
maar ik meen, dat men het vrij algemeen daarover eens is,
dat onze militaire rechtspleging dringend verbetering behoeft.
Als zij zoo goed is, waarom neemt men haar in het burger-
lijke dan niet over? Ik geloof juist, dat men zich hoe langer
zoo meer van hare beginselen verwijdt en waarom zal men
nu ook niet bij ons naar verbetering streven, waar dit moge-
lijk is.

Is het voorts uit een rechtskundig oogpunt te verdedigen, dat
de auditeur-militair na het doen van eisch bovendien als advi-
seur van de leden van den krijgsraad optreedt? Welk ander
advies kan bij geven, dan dat hetwelk hij reeds schriftelijk
heeft uitgebracht?

De noodzakelijkheid van dit advies wordt verdedigd op grond,
dat noch de president, noch een der leden inzage krijgt van
de stukken. Dit althans is niet de schuld van de wet; want
deze schrijft wel degelijk voor (1), dat de auditeur-militair bij

(1) Art. 186 R. L. (Rechtspleging bij de landmacht).

zijn eisch alle stukken aan den krijgsraad overlegt en dus kunnen alle leden daarvan kennis nemen. De voor die kennisneming gegunde tijd is wel niet lang; want binnen drie dagen, nadat de auditeur-militair gediend heeft van zijne conclusie van eisch, zal de krijgsraad tot het wijzen van het vonnis overgaan (1); maar elk lid kan toch die stukken ongeveer een halven dag ter inzage hebben en indien de militaire rechters wat meer dit artikel in toepassing brachten, zouden zij over het algemeen met meer kennis van zaken kunnen oordeelen.

Ook met het oog op dit laatste heb ik voorgesteld de krijgsraden voor minstens twee jaren te benoemen. De rechters worden dan langzamerhand meer vertrouwd met de behandeling van zaken en de plaatsvervangende rechters kunnen zich gedurende twee jaren voorbereiden. In December 1875 — vermoedelijk wel tengevolge van de hier gehouden voordracht van den heer van der Hoeven — is een bescheiden stap in die richting gedaan; bij ministeriële aanschrijving is toen bepaald, dat de krijgsraden voor eene maand zouden benoemd worden; maar dit is eigenlijk in strijd met de wet, die voor elke zaak de benoeming van een nieuwen krijgsraad wil.

Wel is daardoor het voordeel verkregen, dat de van dienst vrijgestelde officieren zich geheel aan hunne rechterlijke functiën kunnen wijden; maar om meer vertrouwd te worden met de behandeling van zaken, moet die tijd m. i. veel langer worden gesteld. Het is niet de vraag of het nu tamelijk goed gaat, maar wel of het niet beter zou kunnen worden.

De aanstelling van een griffier bij de krijgsraden wordt door den heer Heyligers afgekeurd op grond dat de griffier dan tegenwoordig zou blijven bij de beraadslagingen van den krijgsraad en eigenlijk diens rechtsgeleerde adviseur zou worden en dat hieruit een minder aangename verhouding zou kunnen ontstaan tusschen dien griffier en den auditeur-militair, terwijl de eerste toch de zaken niet kent.

Wat die minder aangename verhouding betreft, zou ik willen vragen of die dan nu altijd bestaat tusschen het parket en

(1) Art. 203 R. L.

de balie, die toch zeer dikwijls en tusschen het parket en de rechters, die toch meermalen in opvatting verschillen? Het is mij juist te doen om een onpartijdig rechtskundig advies, waar dit noodig mocht zijn. Al wordt den officieren in vervolg van tijd betere voorbereiding gegeven voor het waarnemen hunner rechterlijke functiën, zij zullen toch nooit juristen worden. En als zij nu na den eisch en de verdediging gehoord en de stukken geraadpleegd te hebben, nog op het een of ander juridisch punt voorlichting zouden wenschen, meen ik, dat de griffier, die de openbare behandeling bijgewoond en de stukken geschreven heeft, daarvoor bij de besprekingen in raadkamer juist de geschikte persoon zou zijn.

Hiermede meen ik de verschillende punten, door den heer Heyligers besproken, te hebben beantwoord 1).

1) Op eene zaak, door mij ter vergadering niet aangeroord, wil ik hier nog wijzen, omdat daarin dadelijk verbetering kan worden aangebracht bij den bestaanden toestand. De heer Heyligers wijst op het wenschelijke van spoedige afdoening met het oog op het provisioneel arrest. Daaraan kan veel meer gedaan worden. *De beschikking daaromtrent berust geheel en uitsluitend bij de auditeurs-militair.* Ik heb hierop reeds gewezen in den *Militaire Spectator* van 1881; maar het kost moeite om gehoord te worden door de dikke, met grendels gesloten deuren der gevangenissen heen, waar onze militairrechterlijke macht nog steeds, tot schande van Nederland, als een veemgericht zetelt.

Wel schrijft art. 12 R. L. imperatief provisioneel arrest voor elk van misdrijf verdacht militair voor; doch de artt. 29 en 59 R. L. onderstellen duidelijk dat er gevallen kunnen zijn, waarin de beklaagde zich niet in arrest bevindt, als het eerste verhoor voor officieren-commissarissen plaats heeft.

Er is dus eene gaping in de wet en die is aangevuld door het Kon. Besl. van 16 Nov. 1818 Litt. N 2, volgens hetwelk de garnizoenscommandant, indien hij meent dat eene zaak voor den krijgsraad moet worden gebracht, alvorens den aangeklaagde in het provoothuis te doen brengen, de stukken in handen moet stellen van den auditeur-militair, ten einde door dezen binnen den tijd van vier dagen worde geadviseerd of de aard der zaak vordert, dat daarin door hem auditeur-militair ambtshalvo worde geprocedeerd dan wel of de zaak disciplinair zou kunnen worden afgedaan, mitsgaders of er in het eerste geval gronden zijn om den aangeklaagde in het provoothuis te doen overbrengen dan *of dezelve op vrije voeten zou kunnen gesteld worden.*

De heer WEITZEL, Oud-Minister van Oorlog. Ik ben niet opgestaan om den geachten spreker te bestrijden; eensdeels dewijl ik het onderwerp, in zijne bijzonderheden niet evengoed meester ben als hij, en anderdeels, maar vooral omdat ik het over de hoofdzaak in 't algemeen met hem eens ben.

Ik meen echter dat het zijne goede zijde kan hebben dat uit den mond van een oud-militair, die in zijn leven veel met militaire rechtspraak en met krijgsraden heeft te doen gehad, een enkel woord van waardeering werd gehoord over des sprekers streven om tot verbetering te geraken.

Het moge waar zijn dat, gelijk de heer Heijligers beweert, iedereen van onze militaire rechters krijgt wat hem toekomt, maar dit is daarom nog geen gevolg van onze goede wetten. Veeleer moet het grootendeels worden toegeschreven aan het gezond verstand dier rechters en ik voeg er gaarne bij aan dat der auditeurs-militair. Vooral moet gewezen worden op de groote mildheid, waarmede een aantal bepalingen van ons Crim. Wetboek worden toegepast. Om niet al te gestreng te moeten straffen, worden verzachtende omstandigheden gezocht, en als men die wil vinden, zijn ze ook wel op te sporen. Ik betwijfel

Niet alleen wanneer de garnizoenscommandant in twijfel verkeert, zooals Kesman's en Hardenberg's *Klapper* aangeven, maar voor elk geval moet dit advies worden gevraagd en de auditeurs-militair hebben dus de algeheele beschikking. In bovengenoemd opstel is door mij tevens gewezen op de wenschelijkheid, dat ook te dien opzichte bij het stilzwijgen der wet, van regeringswege voorschriften zouden worden gegeven, waardoor zooveel mogelijk gelijkvormigheid op dit punt in de vijf militaire arrondissementen zou worden gewaarborgd.

Hiertegen kan vermoedelijk door de auditeurs-militair worden aangevoerd, dat de meeste garnizoenscommandanten alleen advies vragen, wanneer zij in twijfel verkeerden. Mocht dit zoo zijn, dan is daarin verandering te brengen door één brief aan de Bevelhebbers in de Militaire Afdeelingen, die tevens commandeerende officieren in de Militaire Arrondissementen zijn en als zoodanig moeten waken, dat de onderscheidene bepalingen betreffende de rechtspleging bij de landmacht behoorlijk worden nagekomen.

Op die wijze had reeds lang een eind kunnen gemaakt worden aan de ergerlijke regeling van de preventieve hechtenis bij de militairen; maar men schijnt dit niet te weten of wil het niet weten.

G. K. B.

echter of dit kan dienen tot verhooging van het prestige der militaire justitie en der militaire autoriteit.

Ik vereenig mij geheel met des sprekers wensch dat de officieren zich meer mogen toeleggen op de studie van het mil. recht. Slechts door grondig bekend te zijn met de wijze waarop zij hunne taak als rechters hebben op te vatten en te volbrengen, kunnen zij zich losmaken van den leiband der auditeurs-militair, en krachtig bijdragen tot het in 't leven roepen van verbetering.

Ik wil hier slechts op één voorbeeld wijzen door mij reeds elders aangehaald. De lijfstraffen zijn onze militaire wetten blijven ontsieren, jaren en nog eens jaren nadat ze feitelijk niet meer werden toegepast. Gelukkig dat onze taal buiten 's lands zoo weinig gelezen wordt, de vreemdeling zou er ons anders om hebben geminacht. De krijgsraden hadden een wenk, eene aanwijzing bekomen dat ze die straffen maar niet meer moesten opleggen, dewijl de veroordeelde er toch gratie van zou krijgen, en zij handelden aldus. Maar waren zij bestendig tot riet- en klingslagen blijven veroordeelen, gelijk de wet voorschreef, had men telkens den koning met verzoeken om gratie moeten lastig vallen, of had telkens het Hoog Militair Gerechtshof moeten tusschenbeide komen, die lijfstraffen zouden wat spoediger wettig zijn afgeschaft. Zóó ziet men waartoe het kan leiden wanneer de behartigingswaardige wenken van den geachten spreker worden opgevolgd.

De heer Mr. J. HEEMSKERK AZN. Het zij mij veroorloofd in de eerste plaats den geachten spreker dank te zeggen voor zijne hoogst belangrijke lezing, die getuigt van grondige studie en voorts mijn dank te betuigen aan het bestuur, dat wel de goedheid heeft gehad mij als gast toe te laten. Met genoegen herinner ik mij, dat nu twee jaren geleden eenige officieren de vergadering van de *Juristenvereeniging* hebben bijgewoond en daardoor van hunne belangstelling blijk gaven in de behandeling van het heden avond besproken onderwerp door juristen. Even als mijn geachte vriend, generaal Weitzel, wensch ik ook mijn instemming te betuigen met veel, wat door den geachten spreker

is gezegd. Misschien zou ten aanzien van het tweede punt, nl. de commune delicten, wel eene andere theorie kunnen ontwikkeld worden. Ik zal mij echter thans niet begeven in een debat over de grenzen van de commune en de gemengde delicten en over de vraag welke gevallen zich zouden kunnen voordoen waarin de zaken, die eene overtreding opleveren van het gemeene recht, een ander karakter erlangen wanneer zij door militairen, in dienst zijnde, worden gepleegd.

Ik wensch slechts een enkel punt te releveeren van hetgeen door den geachten spreker na de pauze is gezegd. Met hem ben ik het eens, dat de regeling van de militaire rechtspleging veel te wenschen overlaat. Die rechtspleging is grootendeels nog geschoeid op de leest van de oud-Hollandsche wetgeving.

Het is m. i. geheel juist, dat de militair zijn rechter moet vinden in zijne superieuren. Daarin schnilt op zich zelf geene moeilijkheid. Maar bij samenstelling der krijgswraden als vaste collegiën, stuit men op het bezwaar, dat de officieren, die daarin zitting hebben, voor langen tijd aan hun andere bezigheden worden onttrokken. Worden die collegiën voor korten tijd samengesteld, dan is het daarentegen natuurlijk, dat de leden de ervaring missen, die zij voor eene goede rechtspraak noodig hebben; zoodra zij er den slag van hebben, moeten zij reeds den krijgswaad verlaten.

Dat is zeer zeker een groot bezwaar, maar dat gedeeltelijk ondervangen wordt door de aanstelling van rechtsgeleerde adviseurs. De ambtenaar van het Openbaar Ministerie is bij de rechtbanken ook adviseur; hij neemt zijne conclusiën en zijn requisitoirs en het is aan den rechter hem daarbij al of niet te volgen.

En dat nu de militaire rechter die, door den korten tijd, waarin hij zitting heeft, natuurlijk de noodige ervaring moet missen, door den auditeur-militair wordt voorgelicht, hierin kan m. i. niet veel kwaad gelegen zijn.

Voor het denkbeeld om het Hoog Militair Gerechtshof voor een groot deel uit rechtsgeleerde leden te doen bestaan, is zeker veel te zeggen. Het militair element moet daarin echter niet ontbreken. Die gemengde collegiën toch hebben bij ons en elders geen slechte resultaten opgeleverd en o. a. in Indië, waar de

werkzaamheden van het collegie veel uitgebreider zijn dan bij ons, is de samenstelling van het Hoog Militair Gerechtshof ook van gemengden aard.

Waarmede ik echter bovenal mijn bijzondere instemming wensch te betuigen is met het feit, dat de geachte spreker een lans gebroken heeft voor het stelsel van de cassatie. Herziening van onze militaire strafwetgeving is noodig en zij zal ook plaats hebben. Daarbij zullen m. i. deze twee hoofdbeginselen op den voorgrond moeten staan: openbaarheid der zittingen van den krijgsraad, zoowel in eerste als hoogste instantie, en invoering van de cassatie.

Wat dit laatste betreft, wanneer de Hooge Raad zijn gevoelen zal hebben uitgesproken over die punten, welke bij de toepassing van de militaire wetboeken tot moeilijkheden aanleiding geven, dan zal zich over die punten een jurisprudentie vestigen, die bekend en geëerbiedigd zal worden.

Door de openbaarheid en de cassatie zal de militaire rechter steeds op de juiste motiveering zijner vonnissen letten, terwijl daardoor tevens nog meer in het licht zal treden wat aan de militaire rechtspleging ontbreekt en wat voor herziening vatbaar is.

In België bestaat de cassatie, zonder eenigen hinder voor het gezag van den militairen rechter of gevaar voor de discipline. Steeds heb ik het gevoelen voorgestaan dat men alle andere verbeteringen in de militaire rechtspleging moet verschuiven totdat het tijdstip is aangebroken dat deze hervorming zal zijn ingevoerd. Voor dat gevoelen heb ik ook steun gevonden in een groot rechtsgeleerde, die voor korten tijd het vaderland is ontvallen, den heer Godefroi. En niet alleen dat hij die stelling als afgevaardigde en als minister heeft verdedigd, maar ook in zijne rechterlijke organisatie van 1861, in het Staatsblad opgenomen doch niet ingevoerd, is het beginsel aangenomen van den Hoogen Raad om in cassatie recht te spreken over militaire zaken. Ik herhaal dus dat ik met bijzonder genoegen instem met hetgeen deswege door den geachten spreker is gezegd.

De VOORZITTER. Wanneer thans niemand meer het woord wenscht te voeren, dan sluit ik het debat, onder dankbetuiging aan de heeren Heijligers, Weitzel en Heemskerk voor hunne deelneming aan de beraadslagingen, waarvoor de geëerde spreker van dezen avond en de vergadering hun zeker zeer dankbaar zullen zijn zoowel wegens den stand dier heeren in de maatschappij als wegens het standpunt, dat zij in de wetenschap innemen.

De Vergadering wordt hierop gesloten.

A. L. W. SEIJFFARDT,
Secretaris.

BIJLAGE A.

Code Pénal. (België)

Art. 398. Quiconque a volontairement fait des blessures ou porté des coups sera puni d'un emprisonnement de huit jours à six mois et d'une amende de vingt-six francs à cent francs, ou d'une de ces peines seulement.

En cas de préméditation, le coupable sera condamné à un emprisonnement d'un mois à un an et à une amende de cinquante francs à deux cents francs.

Art. 399. Si les coups ou blessures ont causé une maladie ou une incapacité de travail personnel, le coupable sera puni d'un emprisonnement de deux mois à deux ans et d'une amende de cinquante francs à deux cents francs.

Le coupable sera puni d'un emprisonnement de six mois à trois ans et d'une amende de cent francs à cinq cents francs, s'il a agi avec préméditation.

Art. 400. Les peines seront un emprisonnement de deux ans à cinq ans et une amende de deux cents francs à cinq cents francs, s'il est résulté des coups ou des blessures, soit une maladie paraissant incurable, soit une incapacité permanente de travail personnel, soit la perte de l'usage absolu d'un organe, soit une mutilation grave.

La peine sera celle de la reclusion s'il y a eu préméditation.

Art. 401. Lorsque les coups portés ou les blessures faites volontairement, mais sans intention de donner la mort, l'ont pourtant causée, le coupable sera puni de la reclusion.

Il sera puni des travaux forcés de dix ans à quinze ans, s'il a commis ces actes de violence avec préméditation.

Code pénal militaire. (België)

Art. 34. Les violences commises par un militaire envers son supérieur, seront punies de la destitution, si le coupable est officier.

Lorsque le coupable est d'un grade inférieur à celui d'officier, il sera condamné à l'incorporation dans une compagnie de correction pour le terme de deux ans à cinq ans, si les violences ont été commises pendant le service ou à l'occasion du service; pour un terme qui n'excédera pas trois années, si elles ont été commises en toute autre circonstance.

Art. 35. Les violences commises par un militaire envers son supérieur seront punies :

D'un emprisonnement de deux ans à quatre ans, dans le cas révu par l'art. 399;

De la reclusion, dans le cas de l'article 400;

Des travaux forcés de dix ans à quinze ans, dans le cas de l'art. 401 du Code pénal ordinaire.

Art. 36. Si les violences mentionnées à l'article précédent ont été commises pendant le service ou à l'occasion du service, les peines portées par cet article seront remplacées :

L'emprisonnement, par la reclusion;

La reclusion par les travaux forcés de dix ans à quinze ans;

Les travaux forcés de dix ans à quinze ans, par les travaux forcés de quinze ans à vingt ans.

BIJLAGE B.

Ausübung des Bestrafungsrechts in Disciplinarsachen. (Zweden)

§ 20. Derjenige Befehlshaber, welcher das Bestrafungsrecht in Disciplinarsachen ausübt, hat die Strafe für ein Versehen,

welches unter seinen Augen begangen worden, oder welches sonst klar und unzweifelhaft ist, sofort zu verhängen; im entgegengesetzten Falle soll ein Verhör über die Sache stattfinden.

Das Verhör ist von demjenigen Befehlshaber des Angeschuldigten, welchem das Bestrafungsrecht zusteht, anzustellen, oder falls einer der in § 6 angeführten Befehlshaber das Bestrafungsrecht ausübt und dieser das Verhör nicht selbst anstellen will von demjenigen, welchem der Befehlshaber das Verhör entweder dauernd oder für besondere Fälle übertragen hat.

Beim Verhör musz einer der Vorgesetzten oder der Kameraden des Angeschuldigten anwesend sein; ist ein Privatkläger vorhanden, so ist derselbe auf sein Verlangen zu hören; dem Angeschuldigten soll Gelegenheit gegeben werden, sich zu erklären; im übrigen ist alles für die Klarlegung der Beschaffenheit des Versehens und die Prüfung der Strafbarkeit des Angeklagten Nötige zu beachten.

Ist das Verhör nicht vor versammelter Mannschaft angestellt worden, so sind die wesentlichen Vorkommnisse desselben in der Kürze schriftlich aufzuzeichnen, falls nicht zur Zeit eines Krieges sich dem ein Hindernis entgegenstellt.

§ 21. Bei Bemessung der Disziplinarstrafe ist auf die mehr oder minder schwere Art des Versehens, auf die Zahl der erschwerenden oder mildernden Umstände, sowie auf den Charakter und den bisherigen Lebenswandel des Angeschuldigten Rücksicht zu nehmen. In letzterer Hinsicht ist besonders zu beachten, ob derselbe sich bisher stets gut geführt hat oder ob er wiederholt und wegen schwererer Versehen bestraft worden ist.

§ 22. Für ein Verbrechen, welches zu den Disziplinarsachen gehört und für welches der Schuldige bestraft worden ist, darf später auf eine Zusatzstrafe nicht auferlegt werden.

§ 23. Demjenigen, welcher eine Disziplinarstrafe verhängt hat, liegt es ob, sich von der gesetzmässigen Vollstreckung derselben genau zu überzeugen. Bevor die Strafe vollstreckt wird, ist der Schuldige von der Ursache der Bestrafung und von der verhängten Strafe durch den Befehlshaber oder durch denjenigen, welcher dessen Stelle vertritt, entweder öffentlich oder durch schriftlichen Bescheid in Kenntnis zu setzen.

Liegt Veranlassung zu der Annahme vor, dass der Schuldige nicht ohne Gefahr für seine Gesundheit eine ihm zuerkannte strenge Arreststrafe verbüssen kann, so ist das Gutachten des Arztes einzuholen. Bestätigt dieses jene Annahme und lässt sich ihre Beseitigung auch von einem Aufschube der Strafe auf einige Zeit nicht erwarten, so hat der Schuldige nach Massgabe der im Militär-Strafgesetzbuche vorgesehenen Bestimmungen an Stelle der verhängten Strafe Wachtarrest zu verbüssen.

BIJLAGE C.

Misbrauch der Dienstgewalt. (Deutschland)

§ 114. Wer seine Dienstgewalt über einen Untergebenen zu Befehlen oder Forderungen, die in keiner Beziehung zum Dienste stehen, oder zu Privatzwecken miszbraucht, ingleichen wer von dem Untergebenen Geschenke fordert, von ihm, ohne Vorwissen des gemeinschaftlichen Vorgesetzten Geld borgt oder Geschenke annimmt, oder den Untergebenen sonst durch seine dienstliche Stellung veranlaszt, gegen ihn Verbindlichkeiten einzugehen, die demselben nachtheilig sind oder auf das gegenseitige Dienstverhältnisz von nachtheiligem Einflusse sein können, wird mit Gefängnisz oder Festungshaft bis zwei Jahren, in minder schweren Fällen mit Arrest bestraft.

In schwereren Fällen, insbesondere im Rückfalle, kann zugleich auf Dienstentlassung oder Degradation erkannt werden.

§ 115. Wer durch Misbrauch seiner Dienstgewalt oder seiner dienstlichen Stellung einen Untergebenen zu einer von demselben begangenen, mit Strafe bedrohten Handlung vorsätzlich bestimmt hat, wird als Thäter oder als Anstifter mit erhöhter Strafe belegt.

§ 116. Wer es unternimmt, durch Misbrauch seiner Dienstgewalt oder seiner dienstlichen Stellung einen Untergebenen zur Begehung einer mit Strafe bedrohten Handlung zu bestimmen, wird mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahre bestraft.

§ 117. Ein Vorgesetzter, welcher einen oder mehrere Untergebene mit Androhung nachtheiliger Folgen oder durch andere widerrechtliche Mittel von dem Führen oder Verfolgen von

Beschwerden abzuhalten sucht, oder eine an ihn vorschriftsmäßig gelangte Beschwerde, zu deren Weiterbeförderung oder Untersuchung er verpflichtet ist, unterdrückt oder zu unterdrücken versucht, wird mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren bestraft; zugleich kann auf Dienstentlassung oder Degradation erkannt werden.

§ 118. Wer vorsätzlich seine Strafbefugnisse überschreitet, insbesondere wer wissentlich unverdiente oder unerlaubte Strafen verhängt, wird mit Gefängnis bis zu fünf Jahren bestraft; zugleich kann auf Dienstentlassung erkannt werden.

§ 119. Wer vorsätzlich einen gesetzwidrigen Einfluss auf die Rechtspflege ausübt, wird mit Gefängnis bis zu fünf Jahren bestraft; zugleich kann auf Dienstentlassung oder Degradation erkannt werden.

In minder schweren Fällen ist auf Festungshaft bis zu fünf Jahren zu erkennen.

§ 120. Wer unbefugt eine Handlung vornimmt, die nur kraft einer Befehlsbefugnis oder Strafgewalt vorgenommen werden darf, wird mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahre bestraft.

§ 121. Wer einen Untergebenen beleidigt oder einer vorschriftswidrigen Behandlung desselben sich schuldig macht, wird mit Freiheitsstrafe bis zu zwei Jahren bestraft.

Ist die Beleidigung eine verleumderische, so tritt Gefängnis bis zu fünf Jahren ein.

§ 122. Wer vorsätzlich einen Untergebenen stöszt oder schlägt, oder auf andere Weise körperlich misshandelt oder an der Gesundheit beschädigt, wird mit Gefängnis oder Festungshaft bis zu drei Jahren bestraft; in minder schweren Fällen kann die Strafe bis auf Eine Woche Arrest ermässigt werden.

Auch kann, im wiederholten Rückfalle musz neben Gefängnis oder Festungshaft, auf Dienstentlassung oder Degradation erkannt werden.

§ 123. Ist durch die Handlung eine schwere Körperverletzung des Untergebenen verursacht worden, so tritt Zuchthaus bis zu fünf Jahren, in minder schweren Fällen Gefängnis oder Festungshaft von sechs Monaten bis zu fünf Jahren ein.

War die schwere Körperverletzung beabsichtigt und einge-

treten, so ist auf Zuchthaus von zwei bis zu zehn Jahren zu erkennen.

Ist durch die Körperverletzung (§ 122) der Tod des Untergebenen verursacht worden, so tritt Zuchthaus nicht unter drei Jahren, in minder schweren Fällen Gefängnisz oder Festschaft nicht unter Einem Jahre ein.

§ 124. Diejenigen Handlungen, welche der Vorgesetzte begeht, um einen thätlichen Angriff des Untergebenen abzuwehren, oder um seinen Befehlen im Fall der äussersten Noth und dringendsten Gefahr Gehorsam zu verschaffen, sind nicht als Miszbrauch der Dienstgewalt anzusehen.

Dies gilt namentlich auch für den Fall, wenn ein Offizier in Ermangelung anderer Mittel, den durchaus nothwendigen Gehorsam zu erhalten, sich in der Lage befunden hat, gegen den thätlich sich ihm widersetzenden Untergebenen von der Waffe Gebrauch zu machen.

§ 125. Eine militärische Wache, welche eine der in den §§ 114 bis 116, 118 bis 123 bezeichneten Handlungen begeht, wird ebenso bestraft, als wenn ein Vorgesetzter diese Handlung begangen hätte. Ist die Handlung gegen eine Person begangen, die ausser dem Dienstverhältnisse der Wache deren Vorgesetzter ist, so tritt erhöhte Strafe ein.

Die in dem § 124 enthaltene Vorschrift findet auch hier Anwendung.

§ 126. Eine Person des Beurlaubtenstandes wird, auch während sie sich nicht im Dienste befindet, nach den Vorschriften dieses Abschnittes bestraft, wenn sie eine der in demselben vorgesehenen strafbaren Handlungen im dienstlichen Verkehre mit den Untergebenen oder in der Militäruniform begeht.

BIJLAGE D.

Uittreksel uit de gedrukte stukken over de grondwetsherziening van 1848.

In het verslag van de Commissie van Rapporteurs over de eerstlingediende 27 wetsontwerpen leest men: „Met uitzondering van zeer weinige leden, heeft men zich vóór de regeling van het militair rechtswezen bij de wet verklaard.”

In de Memorie van toelichting op de later ingediende ontwerpen van wet tot herziening der grondwet komt het volgende voor: „In het hoofdstuk van de Justitie heeft de Regeering hoofdzakelijk voorgesteld en noodig geacht sommige punten aan te vullen of juistere te bepalen, daarbij de werking der wetgevende macht ruimer te maken dan zij volgens de grondwet van 1815 is; onder die punten behoort: het roepen van den wetgever tot regeling der rechtspraak over het krijgsvolk.”

... „De bepalingen omtrent het rechtsgebied in artt. 185 en 186 der grondwet voorkomende schijnen meer eigenaardig plaats te moeten vinden bij die van art. 161 (*het tegenwoordige artikel 146*); waarom dit met de noodige verkorting bij art. 3 van dit wetsontwerp is voorgedragen.”

... „Met het oog op de erkende noodzakelijkheid eener meer zuinige inrichting van de staatshuishouding in het algemeen, heeft de Regeering begrepen aan de wet de mogelijkheid tot minder kostbare inrichting van het rechtswezen te moeten openlaten. Vandaar het wegvallen van het woord *hoven* uit het opschrift dezer afdeeling en het geheel of ten deele wegvallen der artt. 174, 179, 183 en 186, welke over de gerechtshoven en derzelver inrichting en het Hoog Militair Gerechtshof in deze afdeeling handelen.”

Is hieruit nu niet de gevolgtrekking te maken, dat men onder het woord *hoven* uit het opschrift der 2^e afdeeling van het hoofdstuk Justitie in de grondwetten van 1815 en van 1840, zoowel de gerechtshoven als het Hoog Militair Gerechtshof begreep.

Uit die 2^e afdeeling vervielen dus zoowel art. 183 als art. 186. Art. 183 nu hield in: „De samenstelling der provinciale gerechtshoven, der crimineele en civiele rechtbanken, derzelver benaming, macht en rechtsgebied, zoowel als het gezag der Procureurs-Generaal, Hoofdofficieren en Baljuwen wordt door de wet bepaald”; en art. 186: „Het krijgsvolk te water en te lande wordt, wegens alle delicten door hen gepleegd, terechtgesteld voor krijgsraden en een Hoog Militair Gerechtshof, volgens de bepalingen bij de wet vast te stellen.

Dit gerechtshof zal uit een gelijk getal rechtsgeleerden, zee-officiëren en landofficiëren bestaan, die voor hun leven door den koning worden benoemd.

De president zal altijd een rechtsgeleerde zijn."

Wil men dus uit het wegvallen van art. 186 de conclusie trekken, dat het Hoog Militair Gerechtshof niet meer aan de rechtsmacht van den Hoogen Raad onderworpen is, dan zou men voor de provinciale gerechtshoven, de crimineele en civiele rechtbanken eene dergelijke conclusie moeten maken.

In het voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs leest men: „De uitdrukking *rechtsgebied* in de 2^e alinea (*van het tegenwoordige art. 146*) is minder omvattend dan die van *rechtspraak* in het 3^e lid (*dit derde lid is in de grondwet niet opgenomen*). Zij kan geacht worden alleen tot het territoir of de competentie betrekking te hebben. Daar men blijkbaar in de beide zinsneden dezelfde zaak bedoelt, is het gebruik van hetzelfde woord eigenaardig. De memorie van toelichting heeft, waar zij van krijgsvolk gewaagt, *rechtspraak*. Overigens hebben verscheidene leden den wensch geuit, dat uitdrukkelijk de verplichting tot het invoeren van militaire wetboeken van strafrecht en van strafvordering in de grondwet wierd opgenomen";

en in de memorie van beantwoording: „Men heeft in de 2^e alinea het woord *rechtsgebied* en in de 3^e alinea dat van *rechtspraak* gebezigd, omdat het taal- en rechtskundig meer eigenaardig is *personen* aan *rechtsgebied* en *zaken* aan *rechtspraak* te onderwerpen."

Meer komt betreffende dit onderwerp in de gedrukte stukken niet voor.

Het antwoord van den minister Donker Curtius den 25 Augustus 1848 in de openbare zitting aan den heer van Goltstein luidde in zijn geheel: „Men heeft in de derde plaats gesproken van het vereischte en het hoog belang eener bijzondere, op zich zelf staande militaire jurisdictie, ter verzekering van eene behoorlijke krijgstucht bij het leger. Ik geloof wel niet dat het ooit in iemands hoofd opgekomen zal zijn om de eigenlijk gezegde militaire delicten aan de uitspraak van den bur-

gerlijken rechter te onderwerpen. Maar hoe dit zij, met één enkel woord zal ik alles wat omtrent het bedoelde punt gezegd is kunnen beantwoorden. Ik zal slechts behoeven te wijzen op de in dit ontwerp opgenomen bepaling, dat de wet het rechtsgebied over het krijgsvolk en de schutterijen zal regelen. Mannen die zich jaren lang met dit onderwerp hebben bezig gehouden, zullen geroepen worden om na te gaan, hoedanig dat rechtsgebied zal moeten geregeld worden, teneinde de verschillende takken van wetgeving vervolgens beslissen en hierin ligt meen ik een genoegzame waarborg."

BIJLAGE E.

In het *Verslag van den raad der tijdelijke ministers aan Z.M. den Koning*, den 13 Nov. 1848 ingediend, *ter aanwijzing van de grondslagen, welke door vereenvoudiging onzer staatsinstellingen, tot besparing van uitgaven, dat is tot bezuiniging konden leiden en alzoo voor te bereiden de uitvoering van het programma, dat op den 13 Mei aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd voorgelegd* — welk verslag door alle ministers is onderteeekend — leest men: „Tot nog toe is de geheele militaire rechtspleging niet in verband gebracht met, noch onderworpen aan het toezicht van den Hoogen Raad. De grondwet laat het rechtsgebied over het krijgsvolk en de schutterijen aan de wet ter regeling over, maar des echter bepaalt art. 162, dat de Hooge Raad het toezicht heeft op het nakomen der wetten bij alle rechterlijke collegiën en zal er dus noodwendig een nadrukkelijk onderzoek moeten worden ingesteld op welke wijze deze geheele nangelegenheid op de minst kostbare wijze zal kunnen worden ingericht.

Hier intusschen geldt het geene wijziging van hetgeen is, maar de regeling eener geheel speciale rechtsmacht en zal het derhalve noodzakelijk zijn om alvorens eenige bepaalde voordracht te doen, den raad en de voorlichting in te roepen van mannen, die grondig en practisch met deze specialiteit bekend zijn."

BIJLAGE F.

Uittreksel uit eene verhandeling van Mr. F. de Greve, over de voorziening in cassatie tegen vonnissen van den Nederlandschen militairen rechter (Nederl. Jaarboeken, 1840).

Komt volgens de bepalingen en den geest onzer grondwet (die van 1815) aan den Hoogen Raad der Nederlanden het oppertoezicht over de militaire rechtspraak, en alzoo, immers voorzoover zulks hier mogelijk en raadzaam is, het recht tot cassatie van militaire vonnissen toe?

De bevestigende beantwoording onzer vraag ligt al dadelijk in de bewoordingen en den geest van art. 175: „Er bestaat voor het *gehele* Rijk een *opperste* Gerechtshof, onder den naam van den Hoogen Raad der Nederlanden.”

De naam van *opperste* aan dit gerechtshof gegeven en wel van *opposite* voor (niet van of in) *het geheele Rijk*, den naam van Hoogen Raad der Nederlanden, deze zijn alles afdoende. Voor het gansche Rijk, voor alle andere hoven of rechtbanken, voor allen, die dit rijk uitmaken of aldaar aan het gezag der wet en des rechters zijn onderworpen, is dus de Hooge Raad der Nederlanden, derhalve van geheel het land, het opperste, het hoogste gerechtshof; hetwelk zelfs door den Koning, .altijd bij het uitoefenen van het recht van *gratie* (art. 67), dikwerf bij dat van dispensatie (art. 68) moet worden geraadpleegd 1).

. . . Welk zou het noodzakelijk gevolg zijn van het stelsel, hetwelk de gewijsden der militaire vierscharen aan het toezicht van den Hoogen Raad en aan cassatie onttrekt? Dat dezelfde strafwet niet door den *gewonen*, maar door den *militairen* rechter, op de willekeurigste wijze en zonder mogelijkheid tot terechtwijzing, zou kunnen worden geschonden, en deze laatste

1) Van eene geachte zijde is mij verzekerd, dat ook na het oprichten van den Hoogen Raad, bij verzoek tot gratie door veroordeelde krijgslieden, Z. M. bij voortduring vraagt het advies van het Hoog Militair Gerechtshof en niet van den Hoogen Raad. Mocht dit zoo zijn, dan meen ik dit of aan de langdurige gewoonte, of aan de meerdere gemakkelijkheden, of aan de bedoeling om den Hoogen Raad niet te veel met werk te belasten, te moeten toeschrijven. Intusschen spreekt art. 67 der grondwet algemeen en bevat geene uitzondering.

zich, wat het algemeene strafrecht betreft, aan geene gevestigde *jurisprudentie* zou behoeven te houden. Dat dezelfde daad door dezelfde krijgslieden, of alleen, of met burgerlijke medeplichtigen bedreven en deswege of door den militairen of door den gewonen rechter aan de strafwet getoetst, naarmate van hun uiteenlopend oordeel over de toepasselijkheid dezer wet, bij voortdurend of als strafbaar of als onstrafbaar zou mogen worden beschouwd. Dat derhalve, terwijl de belangrijkste bepalingen der strafwetgeving overal in Nederland al meer en meer eenparig zouden worden uitgelegd en toegepast, alleen de militaire rechter eenen anderen weg zou kunnen bewandelen; en zodoende ons vaderland, niettegenstaande de instelling van den Hoogen Raad, geenszins zou mogen hopen eenheid en gelijkvormigheid van rechtsbedeeling in de crimineele justitie immer te zullen bereiken.

. Het door mij verdedigde stelsel heeft reeds in 1817 de goedkeuring weggedragen van onzen beroemden rechtsgeleerde Meijer, wiens gezag in dit opzicht te grooter is, daar hij, als secretaris der Commissie voor het ontwerpen der grondwet voor 1815, meer dan ieder ander mag geacht worden in haren geest te zijn doorgedrongen. In zijne verhandeling: *de la nécessité d'une Haute Cour Provisoire* bl. 124 en 125, laat hij zich hierover op de ondubbelzinnigste wijze aldus uit: „Ce n'est pas tout que la Haute Cour soit une; il faudra encore qu'elle soit la suprême autorité en matière judiciaire, de quelque nature qu'elle puisse être. S'il existe un seul teibunal, une seule Cour qui en soit indépendante, sa création ne peut plus garantir l'uniformité de la législation; il faut donc non seulement que tous les tribunaux ordinaires soient soumis et subordonnés à cette Cour, mais il en est de même des tribunaux d'exception, telle que la Haute-Cour Militaire et la Haute-Cour des finances. Cette considération est d'autant plus importante, que c'est principalement avec ces deux autorités judiciaires et leurs subordonnés, qu'on voit à tous moments des conflits de juridiction, auxquels la Haute Cour ne pourrait mettre fin, si ces autorités n'étaient pas liées par ses arrêts. Cette supériorité de la Haute Cour de Justice ne peut pas raisonnablement être disputée; non seulement

parce que la raison l'indique, mais encore parce que l'article de la Loi fondamentale, qui règle les attributions de la Haute-Cour du Royaume, lui a garanti expressément et sans aucune réserve ou restriction, le droit d'annuler les arrêts des Cours et Tribunaux du Royaume et que ces autorités auraient dû être nominativement exceptées, pour pouvoir prétendre à une indépendance totale. La difficulté qu'on pourrait faire, sur ce que ces Cours suivent une procédure différente, à laquelle l'idée d'une cassation est étrangère, n'est qu'imaginaire et un petit nombre d'articles dans la loi organique de la Haute-Cour peuvent suffire pour la faire disparaître, jusqu'à ce que les Codes étant sanctionnés en définitif, il sera convenable de revoir cette procédure, afin de la mettre en harmonie avec celle qui sera adoptée".

Uittreksel uit eene verhandeling van Mr. C. A. den Tex over de militaire strafwetgeving en rechtspleging (Nederlandsche Jaarboeken, 1842.)

Dat alle hoven en rechtbanken, en dus ook het Hoog Militair Gerechtshof aan den Hoogen Raad moeten worden ondergeschikt, wilde reeds onze J. D. Meijer, *sur la nécessité d'une haute Cour provisoire*, bl. 124 vg., en nog onlangs drong daarop de hoogleeraar de Greve aan in deze *Jaarboeken*, II, bl. 219. En terecht, zonder eene bepaling van dezen aard zoude het voorname doel van de instelling van den Hoogen Raad niet kunnen bereikt worden; want, wanneer zelfs maar één tak der rechtsbedeeling aan het Oppergezag van den Hoogen Raad was onttrokken, zou de rechtseenheid, welke men toch boven alles beoogde, niet kunnen verkregen worden.

De bepaling van art. 77 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, die de opzending der gewezen vonnissen aan Z. M. den Koning gebiedt, opdat deze nog binnen 14 dagen zijne afkeuring zou kunnen te kennen geven, door welke het vonnis zou komen te vervallen, geeft den Koning een dadelijk aandeel in de rechterlijke waardigheid, hetwelk noch wenschelijk, noch met de rechtsbeginselen overeenkomstig kan worden geacht.

BIJLAGE G.

Uittreksel uit dezelfde verhandeling van Mr. F. de Grete, als in Bijlage F is opgegeven.

Maar hoe, zal men dan eindelijk zeggen, indien de Hooge Raad een militair vonnis casseert? Zal het wettig gevolg daarvan wel zóó zijn in te richten, dat men niet op vele, ja onoverkomelijke zwarigheden zal stuiten? Moet de onmogelijkheid van deszelfs toepassing het door n verdedigde stelsel niet van zelf doen vervallen?

Dit gelooven wij niet. Want bijaldien de drie, in de wet op de Organisatie der Rechterlijke Macht, voor het beleid der *gewone* justitie daargestelde gronden tot cassatie, en de daarbij in geval van cassatie voorgeschrevene wijze van procedeeën, op het beleid der *militaire* justitie zooveel mogelijk zouden moeten worden toegepast, dan nog zouden de daartegen aan te voeren bezwaren geene onoverkomelijke hinderpalen opleveren.

Werd het militaire vonnis gecasseerd wegens verkeerde toepassing of schending der wet of van overschrijding der rechtsmacht, de Hooge Raad zou, zonder in een nieuw onderzoek der in het beklagde vonnis vermelde daadzaken te mogen treden, ten principale recht doen.

Geene terechtstelling voor dat Collegie zou daarbij te pas komen. Op de door den *militairen*, den daartoe ook wegens zijne militaire kennis bevoegden rechter, voor waar aangenomene daadzaken, zou dit opperste Gerechtshof niet kunnen terugkomen. Slechts eene zuivere rechtsvraag, waarbij de onherroepelijk beoordeelde daadzaken op nieuw aan de wet werden getoetst, ware door hetzelfde te beslissen.

Werd het daarentegen gecasseerd, wegens verzuim in de op straffe van nietigheid voorgeschrevene vormen, dan zou de Hooge Raad niet zelf ten principale recht doen, maar met bevel eener nieuwe instructie van het rechtsgeding, te beginnen van de oudste akte, in welke de nietigheid begaan was, de zaak naar den *militairen* rechter terug verwijzen.

Die verwijzing zou in zooverre volgens het beleid der gewone justitie kunnen geschieden, dat een, in het hoogste res-

sort, door een krijgsraad gegeven, en door den Hoogen Raad gecasseerd, vonnis naar een anderen krijgsraad of naar het Hoog Militair Gerechtshof zou worden verwezen.

Moeilijker echter zou het zijn bij cassatie van, hetzij in hooger beroep, hetzij in eersten en laatsten aanleg, door het Hoog Militair Gerechtshof gewezen uitspraken, de beginselen der gewone wet toe te passen, volgens welke alsdan het rechtsgeding altijd wordt verwezen naar een anderen rechter dan die het vonnis heeft gegeven.

Hier immers, wij erkennen het, zou het geding, hetwelk naar geen en gewonen rechter zou mogen worden verwezen, bij hetzelfde Hoog Militair Gerechtshof terugkomen, en dit Hof, na eene nieuwe instructie, eene tweede uitspraak moeten geven. Deze onvermijdelijke afwijking intusschen van de gewone rechtspleging zou ongetwijfeld veel van hare onvoegzaamheid verliezen, indien het Hoog Militair Gerechtshof uit twee Kamers mocht kunnen worden samengesteld, wanneer het rechtsgeding naar eene andere Kamer kon worden verwezen. (1)

In allen gevalle zou zij met geene bepaling der Grondwet in strijd zijn en geenszins een voor de Nederlandsche militaire rechtspleging geheel vreemd verschijnsel opleveren. (2) Bovendien zou geen dezer bezwaren in aanmerking komen, bij cassatie alleen *in het belang der wet*. (3)

(1) Van goeder hand weten wij, dat, bij gelegenheid dat een paar jaren geleden, aan H.H. Auditeurs Militair hunne bedenkingen en aanmerkingen op de Militaire Wetboeken gevraagd zijn, onder anderen op eene splitsing van het Hoog Militair Gerechtshof in twee Kamers is aangedrongen. En zulks vooreerst, om hun, die nu ter eerster en ter laatster instantie voor dat Hof terechtaan, gelegenheid te geven tot revisie door eene andere Kamer. Ten anderen, om bij hooger beroep van door Krijgsraden gewezen vonnissen, die door het Hoog Militair Gerechtshof aan dezelve ter verbetering zijn teruggezonden, de zaak niet te brengen voor dezelfde rechters, die reeds voorloopig hun gevoelen hebben te kennen gegeven.

(2) Men denke slechts aan art. 58 der Prov. Instr., volgens welk het Hoog Militair Gerechtshof de ter goedkeuring toegezondene vonnissen, wegens onbehoorlijke procedure aan dezelfde krijgsraden terugzendt.

(3) Voorts loopt het in het oog, dat, bij het niet dáár zijn van een Hoog Militair Gerechtshof, vele zwarigheden tegen de cassatie

BIJLAGE H.

Ontleend aan: *Militär Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich. Unter Berücksichtigung der Motive und Reichstags-Verhandlungen erläutert von C. Keller, Königl. Preusz. Geheimen Justiz-Rath, Mitglied des General-Auditoriums. Zweite vermehrte und verbesserte Auflage. Berlin. Weidmannsche Buchhandlung 1873.*

Diese militärischen Vergehen sind:

1) Eigenmächtige Entfernung und eigenmächtige Urlaubsüberschreitung, wenn die unerlaubte Abwesenheit höchstens sieben Tage, im Felde höchstens drei Tage gedauert hat.

2) Verletzung der dem Vorgesetzten schuldigen Achtung im Dienste oder in Beziehung auf eine Diensthandlung einschliesslich der lauten Beschwerdeführung oder der Widerrede gegen einen Verweis.

3) Belügen des Vorgesetzten auf Befragen in dienstlichen Angelegenheiten.

4) Beleidigung eines Vorgesetzten oder im Dienstrange Höheren, wenn dieselbe nicht eine verleumderische oder nicht durch die Verbreitung von Schriften, Darstellungen oder Abbildungen begangen ist.

5) Ungehorsam gegen einen Befehl in Dienstsachen durch Nichtbefolgung oder durch eigenmächtige Abänderung oder Ueberschreitung desselben, wenn nicht durch den Ungehorsam ein erheblicher Nachtheil verursacht oder die Gefahr eines erheblichen Nachtheils herbeigeführt ist.

6) Miszbrauch der Dienstgewalt durch Borgen von Geld oder Annahme von Geschenken von einem Untergebenen ohne Vorwissen des gemeinschaftlichen Vorgesetzten.

7) Vorschriftswidrige Behandlung eines Untergebenen oder Beleidigung desselben, wenn die Beleidigung nicht eine verleumderische ist.

8) Vorsätzliche und rechtswidrige Beschädigung, Zerstörung oder Preisgebung eines Dienstgegenstandes.

van militaire vonnissen van zelf vervallen. De afschaffing intusschen van het Hoog Militair Gerechtshof bij eene herziening der Grondwet zien wij niet licht gebeuren. *

9) Verletzung der Dienstplichten als Befehlshaber einer militärischen Wache, eines Kommandos oder einer Abtheilung, oder als Schildwache oder als Posten, durch eigenmächtiges Verlassen seines Postens oder durch eine andere Handlung, welche entweder ihn auszer Stand setzt, den ihm obliegenden Dienst zu versehen, oder als ein Zuwiderhandeln gegen die ihm in Bezug auf jenen Dienst ertheilten Vorschriften sich darstellt, insofern durch die Pflichtverletzung kein Nachtheil verursacht oder im Felde nicht die Gefahr eines erheblichen Nachtheils herbeigeführt ist.

10) Verlassen der Wache ohne Erlaubnisz während des Wachtdienstes.

11) Verlassen des angewiesenen Platzes ohne Erlaubnisz bei einem Kommando oder auf dem Marsche.

12) Trunkenheit im Dienst, sowie nach erfolgter Befehligung zum Dienste durch Trunkenheit veranlaszte Untauglichkeit zur Ausführung einer Dienstverrichtung.
